

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY
PALACKÉHO
V OLOMOUCI
KATEDRA SLAVISTIKY

FONETICKÁ, LEXIKÁLNÍ A MORFOLOGICKO-SYNTAKTICKÁ SPECIFIKA
NÁŘEČÍ OBCE VODYCJA ZAKARPATSKÉ OBLASTI

PHONETIC, LEXICAL, MORPHOLOGICAL AND SYNTACTIC PECULIARITIES
OF THE VILLAGE VODYTSIA (ZAKARPATS'KA OBLAST') DIALECT

ФОНЕТИЧНІ, ЛЕКСИЧНІ ТА МОРФОЛОГІЧНО-СИНТАКСИЧНІ
ОСОБЛИВОСТІ ДІАЛЕКТНОГО МОВЛЕННЯ СЕЛА ВОДИЦЯ РАХІВСЬКОГО
РАЙОНУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

VYPRACOVAL: Myroslava Soyma

VEDOUCÍ PRÁCE: Mgr. Uljana Cholodová, Ph. D.

Olomouc

2017

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci napsala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité a řádně citované prameny a literaturu.

V Olomouci dne

Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především všem svým informantům, bez nichž by tato práce nemohla vzniknout. Za konzultace, podporu a důvěru děkuji své vedoucí práce Mgr. Uljaně Cholodové, Ph. D. a doktorandce Mgr. Marii Vovchuk.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади вивчення діалектів.....	7
1.1. Діалектологія як наука: її предмет, завдання, основні поняття, історія розвитку.....	7
1.2. Членування українських наріч.....	10
1.3. Загальна характеристика закарпатського діалекту.....	12
1.4. І. Панькевич та його важливий внесок у дослідження закарпатських говірок.....	14
1.5. Мовлення села Водиця як представника закарпатської говірки.....	16
РОЗДІЛ 2. Морфологічні, фонетичні та морфологічні особливості говірки с. Водиця Рахівського району Закарпатської області	
2. 1. Морфологічні риси говору с. Водиця.....	18
2. 2. Фонетична специфіка водицької говірки.....	31
2. 3. Лексичні особливості.....	33
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	56
РЕЗЮМЕ.....	59
АНОТАЦІЯ.....	65

ВСТУП

Кожна мова, як відомо, формується на основі окремих територіальних діалектів, що вживаються людьми у звичному, сталому оформленні, виражають думку самих мовців, їх історію, побут, культуру, єднають покоління.

У розмовній мові народу є те, що живе тепер, те, що відмирає, і те, що народжується. Народні говори і літературна мова не існують окремо, вони утворюють одне нерозривне ціле; завдяки їм у сукупності складається повна картина бачення особливостей менталітету народу, його духовного та культурного життя. Діалекти являють собою відгалуження від загальнонародної мови і становлять невід'ємну частину національної мови.

У наш час народні говори поволі нівелюються, наближаються до мови літературної, що є наслідком наявності в селах і містечках великої кількості інтелігенції, впливом школи, преси, радіо, художньої літератури, телебачення, інтернету тощо. Тому українським говорам притаманна велика строкатість: частина населення, переважно старше покоління, розмовляє традиційною говіркою, а молодь, інтелігенція – в основному літературною або дуже наближеною до неї мовою. Таким чином бачимо, що коло носіїв народних говорів звужується, а самі говори інтенсивніше витісняються літературною мовою. Саме тому ми вважаємо за доцільне описати одну із говірок Закарпаття як поки що *живий приклад* мови населля села Водиці.

Подібне дослідження є актуальним, адже „аналіз особливостей окремих говірок сприятиме глибшому вивченню і розумінню фонетичних та граматичних закономірностей, які діють у загальнонаціональній українській літературній мові. Живе народне мовлення відзначається простотою, чітким дотриманням історичних форм, виявляє різноманітні мовні засоби, виявлення яких дає змогу глибше пізнати творчу індивідуальність жителів того чи іншого регіону”¹

Предметом дослідження є живе народне мовлення жителів с. Водиця Рахівського району Закарпатської області, що своєю чергою є „джерельною базою, якою живиться й живе літературна мова як інваріант загальнонаціональної мови народу”²

¹ ЛЕСЮК М. П. Мовний світ сучасного галицького села. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2008. С. 84

² Теж там. С. 86

Об'єктом бакалаврської роботи є насамперед морфологічні та лексичні особливості говірки села Водиця.

Метою дослідження є ілюстрація особливостей говірки с. Водиця. Реалізація цієї мети передбачає виконання таких **завдань**:

- дати визначення поняттям *діалектологія, наріччя, діалект, говірка*;
- обґрунтувати предмет і завдання діалектології;
- висвітлити проблеми, що виникають за діалектного членування української мови;
- дослідити морфологічні особливості говірки с. Водиці;
- проаналізувати лексичні риси говірки;
- описати найбільш яскраві фонетичні та синтаксичні особливості говірки.

Новизна роботи полягає у тому, що дослідженням говірки с. Водиці Рахівського району Закарпатської області досі комплексно ще ніхто не займався.

Джерельною базою дослідження є записи усного мовлення жителів с. Водиці, зокрема: Шіман Марії Іванівни (1935 р. н.), Дан Марії Василівни (1945 р. н.), Сойми Марії Дмитрівни (1938 р.н.), Сойми Юрія Юрійовича (1935 р. н.), Ватрали Марії Юріївни (1930 р. н.), Сойми Олени Юріївни (1942 р. н.), Куніцької Анни Іванівни (1940 р. н.), Цубери Юрія Юрійовича (1930 р. н.), Ватрали Василини Василівни (1946 р. н.), Сойми Михайла Дмитровича (1956 р. н.). Невипадковістю є також і вікова категорія респондентів, адже саме мовлення старшого покоління є найяскравішим прикладом мовлення автохтонного, із мінімальним впливом культурних, історичних, технічних змін у розвитку суспільства.

Структура. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ДІАЛЕКТІВ

1.1. Діалектологія як наука: її предмет, завдання, основні поняття, історія розвитку.

Початки зародження української діалектології відносять до 2-ї пол. XVIII ст.; вони пов'язані з усвідомленням територіальної здиференційованості мови: це були спроби окреслити межі поширення поодиноких, переважно фонетичних, явищ (Шафонський А.). У зв'язку із загальним розвитком етнології, національними культурними рухами XIX-го ст. у різних слов'янських народів зростає інтерес і до діалектології. Проте свідчення про діалектні явища у цей час мають ще несистемний характер.

У сучасному мовознавстві розглядаємо термін діалектологія (від грец. Διάλεκτος – наріччя, говір і λόγος – слово, вчення), як розділ мовознавства, що вивчає діалектну мову, її просторову варіативність і територіальну диференціацію, історію формування мовно-територіальних утворень і окремих мовних явищ, співвідношення і взаємодію з іншими формами існування мови етносу – літературною, просторіччям, соціальними діалектами³ Г. Матвіяс зазначає: „Українська діалектологія займається вивченням усіх або окремих структурних рівнів діалектних мікросистем, географічного поширення окремих чи багатьох явищ, виділення певних діалектних територіальних одиниць і групування говорів”⁴

Предметом української діалектології є жива народна мова, народні говори, які знаходяться на території суцільного поширення української мови, а також переселенські українські говірки на території поширення інших мов.

Слід зазначити, що в українській мові, як і в більшості інших мов, крім *територіальних* виділяються ще й так звані *соціальні діалекти*. Причиною виникнення таких діалектів є виробнича, професійна чи соціальна неоднорідність суспільства. Соціальні діалекти виявляються переважно тільки на рівні лексиксичному та фразеологічному. Тому їхня сутність полягає в лексичній системі,

³ ГРИЦЕНКО П. Ю. *Діалектологія*. Київ: Українська енциклопедія, 2000. С. 138

⁴ МАТВІЯС І. Г. *Засади української діалектології*. Київ: Мовознавство, 2000. С. 5

яка включає слова, зрозумілі тільки обмеженій групі людей і незрозумілі для решти. Соціальні діалекти поділяють на професійні, жаргони (звичайні) й тасмні (арго). Поряд із цими термінами вживається ще й поняття „сленг”.

В основі сучасних українських говорів лежать найдавніші говори східнослов'янських племен. У процесі складної історії українського народу характер і групування первісних народних говорів зазнали істотних змін, що зумовлювалися пізнішими адміністративними утвореннями на території України та міграційними чинниками.

Діалекти, або наріччя, складаються з говорів – територіально окреслених діалектних утворень, що мають спільні ознаки у фонетичній системі, морфологічній будові, лексиці тощо і об'єднують у своєму складі групи однотипних говірок – найдрібніших одиниць, які поширені на невеликій території, охоплюють мову одного або кількох населених пунктів, однотипних з мовного погляду. Коли літературна мова була менш уніфікована, діалектизм проникали в її систему. Діалектна і літературна мови в наш час сприймаються переважно як „повсякденна” і „зразкова”. М. Пилипинський вважав, що літературну мову можна теж розглядати як один із діалектів національної мови, але діалект особливий, головний – „інтердіалект”⁵ Як відомо, найхарактернішою ознакою літературної мови є її нормативність. Проте можемо говорити про своєрідну норму і в діалектах. Така норма діє на чітко визначеній мовній території, однак менш стабільна порівняно з літературною нормою. В умовах діалектного оточення процес засвоєння літературних норм триває роки, але й після оволодіння системою літературної мови на всіх її рівнях у мовній сідомості діалектного мовця разом із структурою літературної мови паралельно співіснує діалектна структура.

Поняття *говірка*, *говір* (*діалект*), *наріччя* співвідносяться з певними територіями і становлять відповідні територіальні одиниці. Засобом розрізнення всіх територіальних діалектних одиниць служать діалектні явища. Явищ, які були б характерні тільки для однієї якоїсь говірки, по суті, немає. Усі діалектні феномени охоплюють кількість говірок, вони можуть охоплювати увесь говір, групу говорів, ціле наріччя і навіть кілька наріч. Ареали діалектних явищ, як правило, виділяються

⁵ ХОМ'ЯК І. М. Взаємодія літературної мови і діалектології. Львів: Дивослово, 2000. С. 12

і визначаються, в багатьох випадках межі їх на карті можна позначити лінією. Лініями – межами поширення різних діалектних явищ утворюються ізоглоси. *Ізоглоса* – межа, нанесена на географічну карту між діалектними явищами. Такі лінії діалектних явищ часто сходяться або розходяться, інколи перехрещуються, проте нерідко вони точно або приблизно збігаються. Збіг ізоглос утворює вузьчі або ширші пасма і здебільшого на основі пасма ізоглос визначаються відповідні територіальні діалектні одиниці.

Якщо *говірка* – це діалектна мікросистема як засіб спілкування певного колективу на обмеженій території, то *говір* (*діалект*), *наріччя* містять ще й поняття етнічно-географічні та історичні. Отже, говірки в українській мові виділяються тільки за мовними явищами, в основу виділення говорів та наріччя покладені мовні явища, а також етнічні та історичні чинники.

Діалектна мова формується на основі сукупності описів говірок, говорів та наріччя. Межі між територіальними діалектними одиницями, як правило, не визначаються абсолютно точно. Так, немає загальновстановленого чіткого критерію, за яким говірки відмежовуються одна від одної. Інколи дуже важко встановити, де закінчується одна говірка і починається інша. Більша або менша чіткість ізоглос між говорами і наріччями зумовлена історичним розвитком даної території.

Термін *українська діалектна мова* на позначення сукупності всіх територіальних говорів української мови, як і термін *українська загальнонародна мова* для вираження сукупності літературної і діалектної мов цілком правомірні. Між двома протилежними різновидами загальнонародної української мови – літературною і діалектною мовою – є ще проміжні різновиди, що передаються термінами *народорозмовна мова*, *просторіччя*⁶

З кінця ХІХ – початку ХХ ст. розпочалося інтенсивне укладання спеціальних програм, за якими здійснювалося збирання діалектологічного матеріалу і таке збирання його за питальниками наблизило українську діалектологію до аналізу говірки як системи. Українські говори та діалекти вивчалися і вивчаються також за кордоном, зокрема в Польщі, Чехії, Словаччині, Угорщині, Румунії, де проживає

⁶ ХОМ'ЯК І. М. Взаємодія літературної мови і діалектології. Львів: Дивослово, 2000. С. 12

значна кількість українського населення, отже де і є ґрунт для подібних досліджень.

У наш час, коли українська літературна мова стала обслуговувати мовні потреби українського народу на державному рівні, гостро постає питання про остаточну нормалізацію її лексичного складу. Діалекти тепер менше проникають у літературну мову, проте ослаблення діалектного впливу на літературну мову не дає підстави вважати, що говори вже перестали бути джерелом збагачення літературної мови. Отже, дослідження української діалектології є необхідним для вивчення української загальнонаціональної мови загалом, менталітету українців та його духовних надбань.

1.2. Членування українських нарічч.

Протягом свого зародження та розвитку головними проблемами діалектології були: встановлення діалектного членування, пояснення генези різних явищ. З'ясуванням діалектного членування займалися такі вчені: М. Максимович, Я. Головацький, О. Потебня; складанням діалектологічної карти – К. Михальчук. І саме він на підставі зіставних фонетичних і морфологічних даних виділив три наріччя – польське, українське та червоноруське (русинське чи русняцьке), окреслив їхні зовнішні межі і внутрішню диференціацію на менші мовно-територіальні утворення. На сучасному етапі розвитку української діалектології більш поширеним є погляд про поділ на такі наріччя – *північне наріччя*, *південно-східне наріччя* і *південно-західне наріччя*. Цей поділ є продовженням запропонованої К. Михальчуком первісної тричленної класифікації.

Г. Матвіяс у статті „Засади української діалектології” пише: „Українська діалектна мова складається з діалектних мікросистем, систем діалектних мікросистем і макросистем діалектних мікросистем, кожна з яких функціонує на певній обмеженій території”⁷ Для діалектної мікросистеми характерна єдність усіх елементів фонетично-фонологічного, просодійного, морфологічного, синтаксичного і лексичного рівнів. Щодо цього діалектна мікросистема співвідносна з літературною мовою, яка також характеризується єдністю елементів усіх структурних рівнів. Проте як діалектна мікросистема, так і літературна мова ніколи не бувають повністю уніфікованими, оскільки перша складається з відмінних

⁷ МАТВІЯС І. Г. *Засади української діалектології*. Київ: Мовознавство, 2000. С. 7

ідіолектів, до складу другої входять не тільки незмінні центральні елементи, а й периферійні, які часто варіюються. Діалектна мікросистема становить одну говірку, що охоплює один або (рідше) кілька населених пунктів.

Українська діалектна мова – це складна ієрархія територіальних структурних систем: складається з мікросистем, кожна з яких функціонує на обмеженій території і характеризується єдністю усіх мовних рівнів. Іншими словами, діалектна мікросистема становить одну говірку, що охоплює один або кілька населених пунктів. Інколи в одному населеному пункті можуть співіснувати дві або й більше говірок. Група споріднених діалектних мікросистем об'єднується в більшу структурну систему, що утворює говір або діалект, а групи цих говорів утворюють наріччя.

Діалектне членування української мови – це її групування та класифікація. Що стосується другого, то вона здійснюється на основі одних і тих же діалектних рис, що є критеріями розрізнення між собою говірок, говорів чи наріч. Детальне групування говорів потребує регіональних лінгвістичних атласів, описів діалектних явищ, поглиблене дослідження діалектологічної лексики. А тому наукове групування їх має складну історію. Класичним вважається поділ, основу якого заклав К. Михальчук і який підтримують більшість сучасних діалектологів. Таким чином вирізняємо три наріччя: *північне (поліське), південно-західне і південно-східне*⁸

Поліські діалекти охоплюють територію Чернігівської, частину Сумської, Київської, Житомирської, Рівненської та Волинської областей і його розчленованість зумовлена такими чинниками: відбиттям певною мірою мови давніх племен, стабільністю меж державно-адміністративних утворень, помірною інтенсивністю міграційних рухів населення.

Південно-західні діалекти функціонують на території Вінницької, Хмельницької, Тернопільської, Львівської, Івано-Франківської, Чернівецької, Закарпатської та в невеликих частинах інших областей.

Південно-східні діалекти – говори Полтавщини і Південної Київщини – Середньої Наддніпрянщини – лежать в **основі української літературної мови**. Для цього наріччя характерна невиразна розчленованість, що пояснюється історичними

⁸ ХОМ'ЯК І. М. Взаємодія літературної мови і діалектології. Львів: Дивослово, 2000. С. 14

умовами його утворення. Саме територія південно-східного наріччя була ареною важливих історичних подій, унаслідок яких тут відбулося інтенсивне змішування населення, а разом з тим – і мовна інтеграція⁹

1.3. Загальна характеристика закарпатського діалекту.

Закарпатський говір вважається одним з архаїчних говорів карпатської групи діалектів південно-західного наріччя. Його ще називають середньокарпатським говором, підкарпатським говором та південнокарпатським говором. Поширений зокрема у долинах південних Карпат і правого берега річки Тиси. Енциклопедії окреслюють територію закарпатського говору в межах Закарпатської області на заході від річки Шопурки та нижньої течії річки Кісви (Рахівський район) до кордону зі Словаччиною, а далі – в межах Східнославацького краю Словаччини до річки Ціроки¹⁰ Слід відмітити, що говірки цього типу функціонують також у деяких українських селах Румунії, зокрема в долинах річок Вишави та Руськови. Закарпатський говір на сході межує з гуцульським говором, на заході – з лемківським говором, на півдні – з румунською, угорською та словацькою мовами, на півночі – з бойківським говором. Хоча різких меж між закарпатським говором та говорами сусідніх українських діалектів немає, варто відзначити, що в даному говорі спостерігаються риси перехідності до інших говорів. Зокрема в східно-закарпатському говорі наявні елементи перехідності до гуцульського говору ([ы] > [и]). Виразною є межа між закарпатським та бойківським говорами, в деяких північно-закарпатських говірках є риси перехідності до бойківських (перехід [o] > [i], [л] > [љ] у кінці складу тощо)¹¹

Відомий український мовознавець В. Німчук зазначив, що закарпатський говір характеризується збереженням ряду давніх елементів фонетики, граматики, лексики та низкою інновацій, що з'явилися внаслідок внутрішнього розвитку у відносній географічній ізоляції за Карпатським хребтом та політичній „відірваності”

⁹ ХОМ'ЯК І. М. Взаємодія літературної мови і діалектології. Львів: Дивослово, 2000. С. 14

¹⁰ *Енциклопедія Українознавства. В 10 т. / Гол. ред. В.Кубійович.* Париж; Нью-Йорк: Молоде Життя, 1954–1989. С. 585

¹¹ НІМЧУК В. В. Закарпатський говір [онлайн]. [цит. 2016-03-14]. Доступно з <http://izbornyk.org.ua/ukrmova/um162.htm>

Закарпаття від українських земель ще від часів Київської Русі, тривалих контактів із сусідніми мовами¹²

Закарпатський говір поділяється на *східнозакарпатські говірки* – тересвянсько-річанські, або східномарамороські (**o > y, e > i, ‘y: кун’, ôc’ін’, прин’ус**, „приніс”), *центральнозакарпатські* – надборжавсько-латорицькі, березькі (**o > ŷ, e > i, y: кун’, ôc’ін’, прин’ус**), *західнозакарпатські* — ужансько-лаборецькі, ужанські й *східноземлинські* (**o – y, e – i, ‘y: кун’, ôcін’, прин’ус**), *північнозакарпатські*, або *верховинські* (кін’, л’ід, прин’іс).

Основні риси закарпатської говірки, як складової частини карпатської групи українських говорів, сформувалися на кінці XVI – початку XVII ст., хоча діалектотворчий процес продовжувався й пізніше. Дослідникам не вдалося з’ясувати, чи мали вплив на формування деяких особливостей говірок центральної та західної частин закарпатських говірок носії волинських та подільських говорів, яких наприкінці XIV ст. привів у складі війська князь Федір Коріятович (Корятович).

Писемні пам’ятки, у яких зафіксовано риси даного говору, збереглися від поч. XV ст. Чималий внесок у розвиток закарпатського говору зробили такі письменники: М. Андрела, В. Довгович та М. Нодь, твори яких написані мовою, близькою до народної. Від XVII – XVIII ст. закарпатський говір був об’єктом обробки граматистів М. Лучкая, А. Волошина, І. Гарайди, лексикографа Л. Чопея та інших. Михайло Лучкай ще у 1830 р. у своїй книзі „*Grammatica slavo-ruthena*” описав фонетичні та морфологічні особливості закарпатського говору. Цікавими є праці професора О. Броха, який цікавився південно-карпатськими говорами, передусім їх фонетичними особливостями. Варто відмітити, що протягом XIX ст. ареал закарпатського говору зменшився на користь сусідніх мов, зокрема словацької та угорської.

Дослідженням закарпатського діалекту займалися такі мовознавці як С. Бевзенко, О. Брок, І. Верхратський, К. Галас, Г. Геровський, Й. Дзендзелівський, В. Добош, В. Лавер, П. Лизанець, В. Німчук, І. Панькевич, І. Сабадош, І. Фогорашій, П. Чучка.

¹² НІМЧУК В. В. Закарпатський говір [онлайн]. [цит. 2016-03-14]. Доступно з <http://izbornyk.org.ua/ukrmova/um162.htm>

1.4. І. Панькевич та його важливий внесок у дослідження закарпатських говірок.

Чільне місце у дослідженні закарпатського діалекту належить видатному українському мовознавцю Івану Панькевичові. Його праці – цінні надбання діалектології та історії української мови. Особливу увагу науковець приділяв говіркам Закарпаття, особливості яких, на його думку, виявлялися передусім у глибокій архаїчності. І. Панькевич здійснив особисто не одну поїздку-експедицію у пошуках фактичного матеріалу. Він відвідав понад 179 сіл, опрацював діалектичні та етнографічні праці інших науковців, зокрема І. Верхратського, В. Гнатюка, О. Броха, Й. Віри, Е. Геровського, матеріал яких налічує записи з 300 закарпатських сіл. Результатом його довгих та детальних досліджень монографія **„Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей”**, яка побачила світ у 1938 році і за яку І. Панькевич отримав науковий ступінь доцента на філософському факультеті Карлового Університету. На думку Віти Чикут, помітним досягненням І. Панькевича у цій праці було успішне застосування новітніх для свого часу методів дослідження: експерименти зі штучним піднебінням носіїв різних говірок, прийоми лінгвогеографічного методу. Додані лінгвістичні карти продемонстрували переваги методів лінгвогеографії, додали переконливості висновкам ученого, центральне місце в яких зайняло положення про те, що закарпатські говірки є органічним продовженням суміжного українського говіркового масиву.¹³

Діалектологічна праця І. Панькевича і досі вважається основним джерелом інформації для фонетики та морфології південно-карпатських говорів, особливо що стосується території сучасної Закарпатської області.

Як фундаментальну слід кваліфікувати й іншу працю І. Панькевича – **„Нарис історії українських закарпатських говорів. Фонетика”**, яка вийшла друком після смерті мовознавця у 1958 р. Й. Дзендзелівський відзначав, що „в українській історичній діалектології „Нарис...” І. Панькевича є першою спробою докладного монографічного опису мови якоїсь певної компактної території”¹⁴ Цілий ряд

¹³ ЧИКУТ В. *Внесок Івана Панькевича в розвиток діалектологічної науки на Закарпатті / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції „Внесок вчених Карпатського регіону у світовий розвиток науки, культури, суспільства”*. Хуст, 2006. С. 204

¹⁴ ДЗЕНДЗЕЛІВСЬКИЙ Й. *Іван Панькевич як діалектолог*. Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. Т. 4. – Кн. 1. Пряшів, 1969. С. 192

положень цієї праці і сьогодні звучать актуально, оскільки торкаються дискусійних питань звукової і морфологічної історії українських народних говірок Закарпаття, проте вона залишається мало відомою і рідко використовуваною українськими мовознавцями.

Й. Дзендзелівський відзначав, що діалектологічні праці І. Панькевича чітко вирізняються тим, що у них:

- описується вся фонетична система і вся система словозміни (а не лише так звані особливості);
- поряд із констатацією явища, широко користуючись порівняльно-історичним методом, автор намагається в них дати всебічне пояснення цього явища, залучаючи при цьому факти писаних пам'яток тощо;
- вони мають виразне лінгвогеографічне спрямування¹⁵

Й. Дзендзелівський виділив три напрямки діалектологічних досліджень І. Панькевича: 1) дослідження фонетики та морфології сучасних говорів; 2) дослідження історичної діалектології (публікація та опис мови місцевих писаних пам'яток); 3) підготовка діалектного (обласного) словника¹⁶

Слід також зауважити, що починаючи від 1922 року І. Панькевич до кінця життя збирав матеріал для словника українських південно-карпатських говорів, так він називав всі східно-слов'янські діалекти, які знаходилися на південь від головного хребта Карпат на території колишньої Чехословаччини. Результатом цієї багаторічної праці є картотека, яка містить понад 119000 записів лексичного матеріалу. На жаль, словник так і не вдалося закінчити ні самому науковцю, ні його учням. На сьогоднішній день цей цінний матеріал знаходиться у науково-дослідному інституті слов'янознавства в Празі в електронному вигляді лексикальної бази.

¹⁵ Теж там, с. 168

¹⁶ ДЗЕНДЗЕЛІВСЬКИЙ Й. *Іван Панькевич як діалектолог*. Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. Т. 4. – Кн. 1. Пряшів, 1969. С. 167

1.5. Мовлення села Водиця як представника закарпатської говірки.

Село Водиця розташоване у верхів'ї річки Апшиця, правої притоки річки Тиса, за 50 кілометрів від міста Рахова, (районного центру). На схід від обласного центру м. Ужгород на відстані 190 кілометрів, 15 кілометрів від с.м.т. Великий Бичків. Кількість дворого gospodarств 851, кількість вулиць — 27. Загальна площа села 7419 га. Загальна площа частини полонини Апецька закріпленої за Водицькою сільською радою — 178 га.

Над верхів'ям річки Апшиця красується полонина Апецька, висота якої 1511 метрів над рівнем моря.

Назва річки Апшиця походить від румунського слова „*ana*” — вода. Такою ж була і перша назва села Апшиця (до 1948 року). У 1948 році радянська влада змінила назви багатьох сіл і міст Закарпаття. Таким чином, села і міста були перейменовані з румунських або угорських назв на українські. Село Апшиця було перейменовано з румунської мови на українську, тобто Апшиця – Водиця.

Під час одержання українською державою статусу незалежності містам і селам поверталися перші назви. Громадяни села Водиця вирішили залишити назву села теперішню, виходячи з того, що в селі проживають лише українці, а румуни мають своє окреме село – Плаюць – тому не було підстав для образ з боку румунської національності. Але назви урочищ, гір і до цього часу мають румунські назви.

Першими відомостями про виникнення села Водиця є усні народні перекази та легенди.

Дослідники вважають, що Водиця існує з XIV ст. Одна із старожилів села, Ватрала Олена Дмитрівна стверджує, що Водиця була заселена втікачами з Мараморощини – територія Румунії.¹⁷

Згідно з іншою легендою, котра записана від старожила села Сойми Василя Михайловича село заснували три монахи. В селі Грушево на Тячівщині за часів Київської Русі існував чоловічий монастир. Під час просування в Західну Європу, татаро-монголи напали на монастир і розбили його. Монахи тікали в ліси і гори. Три

¹⁷ *Історія та сучасність села Водиця* [онлайн]. [цит. 2016-02-21]. Доступно з http://voducja.blogspot.cz/2014/11/blog-post_26.html

монахи прийшли в долину річки Апшиця і тут оселилися. Один з них дав назву урочищу Тьовшаг, що означає *важкий крок*.¹⁸

Однак, історично доведено, що всі назви навколишніх урочищ та гір, річок мають назви румунського походження. Існує версія, що тут проживали племена даків в I – II ст. до н.е. та I – II ст. н.е. римські легіонери цю територію захопити не змогли через сильний опір даків та непрохідних лісових перевалів.

Вперше Водиця згадується в письмових джерелах XVI ст. В 1751 році тут проживало лише 26 людей. Поступово населення села зростало. Характерно, що назви річки, гір, урочищ румунські, а населення в селі українське.¹⁹

Як бачимо, село Водиця має як цікаве географічне розташування, так і історію, що не може не впливати на її культуру та мову в ній зокрема. Довголітня історія, одночасно замкнена в міжгір'ї територія, різноманітні часті контакти з країнами-сусідами дають нам основу та матеріал для повних досліджень мовлення даного регіону.

¹⁸ ПУКМАН НАДІЯ. *Село над Апищицею*. Ужгород: Ліра, 2006. С. 9

¹⁹ *Історія міст і сіл УРСР: в шести томах. Закарпатська область*. Київ: Головна редакція української радянської енциклопедії, 1969. С. 465

РОЗДІЛ 2
МОРФОЛОГІЧНІ, ФОНЕТИЧНІ ТА ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ГОВІРКИ С. ВОДИЦЯ РАХІВСЬКОГО РАЦОНУ
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2. 1. Морфологічні риси говірки

Низка специфічних рис виділяє закарпатський діалект з-поміж інших діалектів української мови а також сучасної української літературної мови.

Говірка аналізованого села на Закарпатті належить до закарпатського діалекту, який, попри те, що йому присвячено чимало праць, ще досі комплексно не описаний. Тому цей розділ присвячений морфологічним особливостям говірки с. Водиця.

Морфологічні відмінності можуть бути трьох типів:

- 1) зумовлені особливостями фонетики місцевих діалектів;
- 2) зумовлені історичними умовами села, яке у різні часи знаходилося під владою різних країн;
- 3) зумовлені історією розвитку українських діалектів та мови загалом;
- 4) збереження давніх праслов'янських форм.

Найбільш поширені у водицькій говірці форми давньоукраїнського перфекта (одного з минулих часів) із залишками особових форм дієслова *бути* в теперішньому часі і які водночас є показниками категорії особи.

Залишки форм перфекта збереглися в деяких сучасних західноукраїнських говорах: *ходив-їм, ходив-їс, ходил-ам, ходил-ас, ходили-смо, ходили-сте*. Відбулося злиття двох компонентів старої складеної форми (ходив + єсьм → ходив-їм, ходили єсьмо → ходили-смо).

Давньоукраїнська форма першої особи множини *єсьм (єсмо)* трансформувалась в *-смо (-и-смо, -і-смо)*, причому такі залишки дієслова *бути* можуть прикріплюватись до будь-якого слова в реченні. Наприклад: [*Ходіли-смо із коровами // Рáзн'і-смо роботі вчорáми робіли // Д'іточкі поросходілис'а / ш'ч'о-смо самі́ // Корóви пáсли та на ліст-исмо ходіли // Ткáли-смо нирáс ту́жа // Мáли-смо зна́јому в Бич'кóв'і і віт:и тр'анки-смо приносіли // Д'іточ'кі поросходілис'а*

/ **ш'ч'о-смо** самі // **Там-исмо** гóри д'іліли // Л'уди ж'іли так / **ш'ч'о-смо** ўробіли / **то-смо** м'али // Ад'і / приїшоў к'алгос / з'імл'і позабир'али / ш'ч'е мајт'ашко б'уло / **бо-смо** ни могл'і м'ати к'ўл'ко-смо ўробіли соб'і // Друг'іј **д'ін'-исмо** зијил'і на óглашки / но **д'али-смо** зај'ави на óглашки // **Мал'ін'к'ї-смо** б'ули / за **др'ів'ами-смо** ходили // **Накуп'іли-смо** ўтак / **зубр'али-смо-с'а** јак могл'і / б'ідн'ота / т'існ'ота ус'уди / али шук'ајиш / ш'ч'о м'усиш // Та **набр'али-смо** ј'ај'ец куш / м'асла **накуп'іли-смо** / солон'іна б'ула св'оја // С **т'іми-смо** ж'іли / **т'ак-и-смо** прож'іли // І за **ф'іл'мами-смо** јил'і / **п'ішк'ом-смо** з **Ап'ш'і** н'если //]

Друга особа множини минулого часу набуває форму дієслова із залишком давньоукраїнської форми дієслова бути **-сти**, а в другій особі одини представлена форма **-с**: [Та т'уј **д'е-сти** јі запр'ат'али / **де-сти** д'іли // Ад'і т'уј вам гл'іна / т'уј вод'а / гет ус'о / **би-сти** красн'о ўмастили з'імл'у та вам дам по ф'анкови // М'али **б'ї-сти** зн'ати / у Комсом'ол'с'к // Б'їли **б'ї-сти-с'а** / Б'їјти // јакш'ч'о б'уд'иш каз'ати **ш'ч'о-с** нас в'ід'іў // Та л'ајблики тот'і аж **зат'амила-с** // Так'іј б'уў зад'ўжи г'олот / ш'ч'о **н'їгде-с** ни ч'ўла / би ткос' у х'аш'ч'и засп'ів'аў // **Т'амила-с** го / Ол'екса Ч'инд'їј?! Так'іј б'уў / ход'іў по хиж'ах так // јој **б'ї-с** в'ід'іла јак'ї м'ају там ков'јори ўшит'і два // Сл'ух'ај / ишл'а **би-с** / к'аж'и / уч'іт'ис'а на к'їномих'ан'їка // **Зд'ав-ис** / ни **зд'ав-ис** / д'ома утп'равили // Уж'ї гот'ово / уж'ї **сид'ів-ис** // Туд'ї / Б'ожи борон'ї / **аб'ї-с** пуш'оў // Та ј на кој **ш'ч'о-с-ис** м'ало говор'іў прот'і дир'ж'ави / мом'ентом на С'ївир отп'равл'али // **Зн'ала-с** Дирд'ук'а //].

Перша особа однини має закінчення **-м**, яке також додається до будь-яких слів у реченні : [Сам'а- **м** за др'ів'ами ход'їла / бо ни б'уло ком'у / Л'їшила-**м** їсти та уз'ала-**м-с'а** та приїшл'а-**м** дул'у // Кол'ї-**м** ув'ід'іла / ш'ч'о јд'е ун р'ано // **Ізрив'ала-м** із рад'ости / коб'ї то так б'уло // Јој заб'ўла-**м** к'ўл'ко т'іс'ач' // ... а ја прос'їла / **д'ўжи-м** прос'їла м'аму // А ја **їла-м** г'олуп'ц'ї // ... ја т:о ти ни м'ожу појасн'їти з / за т'ого / ш'ч'о ја м'ала ш'ч'и б'ўла-**м** // П'ерш'іј г'ўти-**м** пуш'ла до Пил'аг'їјі при мад'арах // та ш'ч'и / сл'ава Б'огу / **т'ўј-и-м** // **Н'їч'им-с'а** ни наб'ўла / ш'ч'о **би-м** под'ум'ала соб'ї // **Пириб'ўла-м** у бр'ата // **Б'ўла-м** сам'а / ни б'уло ком'у / **молод'а-м** б'ула // **Лиж'ів-им** д'ів'ат' м'їс'ац'у у б'олниці // јил'а **би-м** // А ком'у-**м** зн'ала каз'ати / н'їком'у // **Пушл'а-м** у кант'ору та к'аж'у / ш'ч'о ја роб'їти ни б'ўду // Д'али / **ход'ів-им** у шк'олу при ч'ехослов'ац'куј вл'ад'ї // Ход'іў ја ј при них уж'ї у шк'олу / так / **аб'ї-м** ти ни побр'их'аў тр'їц'ат' с'ем'їј / в'ос'м'їј / два р'оки при ч'ихослов'ац'куј вл'ад'ї **ход'ів-им** у шк'олу // **Он'јат-им** ход'іў доў с'омого кл'асу // Говор'ів-им із наш'им чолов'їком / котр'ого

требували та ім **пирикладів-им** // Там ја жиу і **дóки-м** у школу ходиу і п'їсл'а тóго **јак-им** пријиоу із ар'мїји //].

Варто також зазначити, що у водицькому говорі вживаються залишки архаїчних форм дієслова **бути** в теперішньому часі для всіх осіб — 1. одн. — **єм** 2. одн. — **єс** 3. одн. — **є** 1. мн. — **єсмо** 2. мн. — **єсте** 3. мн. — **сут**. Наприклад: [*Ја вам **ни јем** лубаска / і ја з ва́ми ни ма́ју н'іч' // Буу ми́жї ва́ми / лиш' г'їја нам поду́мати јак оні **сут** із ва́ми // Молоко́ на базар' носіти / та малі́ни ш'ч'о дис' / ч'ирніц'і колі́ **сут** // Ни мо́жу с'а нагада́ти **јак'-ис** із ним заја́заниј // Ви **јисте** з німи ро́дич'і // А туж ш'ч'о у сему туп'іку́ **је** / јакé низгод'а́ туж **је** / німа́ н'їјакóји //] .*

Не можемо оминати того факту, що на відміну від сучасної української мови при запереченні в теперішньому часі частка **не** вживається тільки і виключно з формою дієслова **бути**, на початку слова. Наведемо приклади: [*Бо **ни је** так јак каза́ли // Типі́р' с'а дівл'у н'ігде г'їлка **ни је** почóмхана з лі́стом // Тото пирилóм спі́ні / то **ни је** фї́л'і / то спин:иј // А т'а́шко **ни је** / бо ус'ó **је** / а тогди́ ни бу́ло // Накóј **ни јисмо** до́ма / ужи́ бї́да ви́ліка // јак **ни јес** записаниј у калгóс / докóнујт:'а / фїна́л // **Ни јем** ужи́ бї́дул'а такóј // Риву́т / ш'ч'о **ни сүт** ко́ло ма́мки собі́ // Такі-смо бу́ли соромн'азліві дау́но / ви такі́ **ни јисте** типі́р' //] .*

Зворотні дієслова виступають із часткою **ся**, яка походить від зворотнього займенника. Може вживатися як у препозиції, так і в постпозиції. Між часткою та дієсловом можуть бути й інші слова. Так як і в українській літературній мові, у даній говірці частка **ся** не може стояти на початку речення а найчастіше вживється на другій позиції. Наприклад: [*Н'ан'о с'а женив / а ја с'а ўстала сама // Так с'а жи́ло помáли / **проживáлос'а** // Та ја ужи́ коло млина помáли / а ја с'а навч'ила / бо була-м сама / ни було кому́ **навч'ила-м-с'а** // Та шо доки с'а то ни зби́ло та ч'инили с того холошні // Вода тим н'іхáла та оно с'а зби́ло кул'ко треба // Ш'ч'и давно мош було с'а **мирити** // Та так **поросходілис'а** усі / брати с'а **пожинили** // Ади Јур у Ужгороді / **лиш-им-с'а ўдивила** // Типі́р с'а дівл'у н'ігде г'їлка ни је поч'ómхана з лі́стом // Давно корови пáсли / ч'им с'а **занима́ли** // Аби мин'і с'а ўстали сорохмані кругл'і у хїжи // Ми с'а так **бојали** // Ш'їја с'а **вирнуу́** // Хлопц'і у Рахов'і жи́јут ми с'а **ві́дит** // Коли с'а д'івка **засва́таје** / она ужи́ розвіта ни ма́је до цє́ркви ходіти // Та ўтак на завóт / гор'і як с'а **јде** на Кобилиц'ку Пол'ану / там с'а **ји́ло** за хл'їбом // Тај ш'ч'ос' с'а туди **диржа́ло** // Коли с'а **јавіт** Божа висна / на јагоди у ч'итв'ір'ку // Посл'і вос'мого класу **кóнч'илас'а** моја нау́ка / на поли / робіти // Рибил'ітац'їја ци*

як *с'а* *ка́же* // *Јој* / *јој* / як *с'а* *мош* *ізнуш'ч'ати* над л'уд'мі нивинова́тими // *Гов'іло*'с'а // *се* нима слóв // *ш'ч'о* *с'а* *ни* *гов'іло* //].

Слід зазначити, що в минулому часі частка *ся* у зворотніх дієслів зажди стоїть після особової форми дієслова *бути*, котре своєю чергою може приєднуватися до будь-якого слова. Наприклад: [*Рóдила-м-с'а* у сорок п'ятум год'і // *Пожинили-смо-с'а* у п'ід'іс'ат' шéстум году // *Коли-смо-с'а* пов'інч'али, пушили-смо дулу, свад'ба ужи јшла до него і ми мали повирну́ти на косиц'у // П'іц'іко-смо појили і с *тим-и-смо-с'а* зубра́ли та прийшли туј на свад'бу до пан'і молодóго // Приходит Ч'индиј / а ја напу́дила-м-с'а // *Би-м-с'а* пушила дал'і уч'ити / бим мала як'іс' кусок хл'іба мај лéгк'іј // *Та* бојали-смо-с'а / аби ни вбили самал'óтами бомби / бо нóч'ами ходили самал'óти // І на у́крајін'с'куј і мад'ар'с'к'іј-смо-с'а уч'или // Лиш *јакш'ч'о-с'а* прои́тра́фив / та за три вéч'ури мама ни пу́стила н'ікуди // Та на Васил'а *смо-с'а* мили тими коп'іками с пут крич'уна // На беркут'і / ш'ч'о назива́јут муст у Рахов'і Беркут ци як / там *стр'ітили-смо-с'а*].

У водицькій говірці існують історичні (у сучасній літературній мові – позанормативні) форми інфінітива на *чи* у дієсловах з основою на *з*, *к*: *б'ічи*, *мочи*, *печи*. Наприклад: [*Ни* було кому́ *помоч'у* / *би-м* *с'а* пушила дал'і уч'ити / *би-м* мала як'ис' кусок хл'іба мај лéгк'іј // *За* нивилік'іј ч'ас / пружди гут / два / та мај друг'і запар'ују / мај ш'ч'е *с'а* *упр'ач'у* // Так даўвно бу́ло / ш'ч'о шукали / а пан'і молода *с'а* *запр'ач'у* / *запр'ач'ут* јі дис' туди / у цундрі як'іс' там // *Тото* *с'а* *спич'е* / та ўтак *тото* рубала на кусóч'к'и // *Ја* *с'а* фајно уч'ила тај ш'ч'о / ни бу́ло возмо́ги / ни було кому́ *помоч'у* / *би-м* *с'а* пушила дал'і уч'ити // *Та* утак д'ідо го́јкав на ујка / ш'ч'о чого ти / *то* *ка́жи*, *можи* ј ун був / бо ун *с'а* *мéч'у* псом // Ш'ч'о ја ти / *ка́жи* *можу* *помоч'у* // *А* *таке* ни бу́ло с чого *іспич'у* //].

Ще однією ознакою, притаманною більшості західних говорів, є стверділий [т] в дієсловах 3-ої ос. одн. та мн. Теперішнього часу для I та II дієвідмін: [*Ци* *с'а* *л'інујут* *јти* у *с'у* у́лиц'у // *Тип'ір* на битлигéми *прóс'ат* холош'н'і // *Роман* Корнуту / туј долу / ди југо *стојит* тараш // *Кáжут* / *ни*бого / ш'ч'о убиў јі / *Бож*и сохрани // *Хлопц'і* у Рахов'і *жéјут* ми *с'а* *в'ідит* // *Шукај*мо куниц'у / туј там / де ни *најдут* // *Та* утак *удч'ін'ат* ми д'іди так'е д'ірочку та *с'а* покáжу спирт продавц'ами та *дадут* ми буханку хл'іба // *Та* ја за *тото* *ка́жу* / ш'ч'о *с'іс'а* молод' ни *знајут*, ш'ч'о *стојит* војна́ / бо они во́јни ни зазна́ли // *Мине* до вас ни *пускајут* // *Та* ни *хóт'ат* ми *да́ти* // *На* д'іти *дајут* / *тоті* / ш'ч'о ни робі́ли *мајут* старóбну піндз'іју //

Путниш'їт ми // Ви своју жон'ї таке каж'їт // Л'уди стáнут сл'ухајут / повéрнут тудá / ни јдут до цéркви].

Дієслово *жїти* у теперішньому часі відмінюється як чеське:

Таблиця 1

Я <i>жию</i>	Ми <i>жїємо</i>
Ти <i>жїєши</i>	Ви <i>жїєте</i>
Він/вона/воно <i>жїє</i>	Вони <i>жїють</i>

[Туйки / ди *жије* Аксин'а Прокотич'ка // Отуј ди Ол'а Коржуч'ка *жије* / там був стариј М'їгал' Гр'асун // Дáли / де *жїјут* стар'ї / Јас'ин'с'к'їј / там жиу Сопинсан називáли го // Дáли туј / де кут / с'ї Гаморї де *жїјут* // Ни б'уло кому, н'ан'а ни б'уло, пїнз'їји ни б'уло, грошиј ни б'уло / *жиј* як хоч'иш // Густ'їји знајиш де *жїјут* // Напáли жóни так на маму / нај ім даст Бог / хто ш'ч'и *жїје* / лиш мајжин' нима н'їкóго живих / аби шїла]

У водицькому говорі дієслово *мáти* вживається у різних значеннях:

1) у значенні, що комусь що-небудь належить, є його власністю:

[Мама ни *мала* витки / *ни мала* пéн'дз'їји // Туј / де М'їгал' Кост'ак *маје* хїжу сис'у бáби // І сам'ї ни *мајимо* / ш'ч'о *мајимо* / того д'їлимо ј другим // І с ц'їгар'óm л'уди *ни мали права*, аби јїх вїтко уноч'ї];

2) у значенні заборони:

[Она ужи розвїта *ни мáје* до цéркви ходїти (не може) // І там с'а бојимó / вáтра ни *мáла* бути // А нақóј пров'їрка ішла / ш'ч'о би б'уло / ш'ч'о аби т'а најшлі / ш'ч'о бизб'їлétниј / момéнтóм из роботи дулу / ус'о / б'ут'ти здорóв'ї / *ни мáјиш* шо шукати // Ви своју жон'ї таке каж'їт / а мин'ї ви *ни мáјити* / ш'ч'о казáти //];

3) у значенні мусити, бути повинним:

[Свад'ба ужи јшла до него і ми *мáли повирн'ути* на косиц'у // Два л'їтри наўпéрит / а три з'áду / та т:о *мáју* продáти // Ми знáли / ш'ч'о крич'ун *маји б'ути* / бо т:о ни је Руздво би-с крич'уна // *Мáли* би-сти знáти / у Комсомол'с'к //];

4) у значенні запланованої дії:

[Но пéршу дитїну *мáла* рóдити //]

Ще однією характерною ознакою цієї говірки є вживання дієслова *знáти* у значенні мати якісь дані, відомості про кого, що-небудь та у значенні *вмїти* (володіти умінням робити що-небудь). Наприклад: [Ни *знају* / *нибого* / то би г'їја

зна́ти // А они ни **зна́ли** / шо они диржали їх бандéтами // Тај ни **зна́ју** / јак ни пиристанут типир' / **ни знају** до ч'ого дујди сис' наро́д // Та дис' пушла / **ни знају** куди // Там тожи жи́ла Неха одна / сабу́ка бу́ла / жиду́ка / дужи фајно **знала шити** // Тото ни лиш хот' тко / ај тко маў вили́ку маи'и́нку / тот муг **шити** тај тко **знаў** / Тил'а лупили / тото засиха́ло / шкура тот / і с того Мотриха / прои'ч':енна би / **знала шити** постолы / бо то ш'ч'и хот' тко **ни знав** // Треба шити / **хто зна́ју** / **Ја знају** / бо у мами бу́ла маши́нка та ја **знав** прикрасно / зла́годити маши́нку / шити // З на́ших украјинц'у н'іхто сапо́жником ни **знаў** јак ш'ч'о робі́ти / а тоті ус'і **зна́ли** // Бо ја дуже фајн'і коси́ц'і **зна́ла** ч'ині́ти із пап'і́р'а //].

Для говірки даного села, як і для більшості говірок Закарпаття, притаманно вживати дієслово **му́сай** у значенні **потрібно**. Наприклад: [Брат був у́жо їх та **му́сай** було мовч'ати // **Робити** було **му́сай** / помáли дис' сами́ј / дис' с'а најма́ло та так / ш'ч'о крути́ло с'а // Ш'ч'о було **му́сай** / то купи́ли / а ш'ч'о н'і / трі́вати биз н'іч'о́го // Як було **му́сай** / так-исмо жи́ли / ни посóбствин:ому / ај по́принуждén:ому // Јој / јаке було ус'аке т'ашке / ни лéжке / а пирижи́ти **було му́сай** / хот' хоч' / хот' можииш / а хот' л'іга́ј // Як / ни дај Божии / ўбивáјиши / крадéш / воју́јиши ш'ч'ос' / тото **му́сай ма́ти** зако́н на тото //].

Не можна оминати того факту, що у водицькій говірці зовсім не вживається дієслово **їхати**, натомість вживається дієслово **йти** та **ходити** у його значенні. Нариклад: [Ш'ч'и је два сини ци кул'ко / аж ни **пушли́ в Изра́їл** // Давно **ходили** на убо́рку / хл'іп заробл'ати / о́с'ін'у // Г'іја **јти** у **Гач'оў** до того голові / де при́мают јак'іс' закони та р'іши́н'а / там г'іја було **јти** / јак типир' у Рахоў // **Пријшла-м** у **Ра́хово** // А ја ка́жу мам'і / ш'ч'о ни при́јду / лиш ч'ирис два / три дни // **Пушла ја** у **Л'воў** / то ни було такé / ш'ч'о тако́ј жда́ти // **Пријшла-м** у **Водиц'у** / туј опјат таки́ј ч'орт стари́ј // Ти **іди** у Р'іку / а јі лиш и ў Водици // **П'ишов-им** у **Бич'к'ів** поступáти // **Пријшов-им** до́ма / прин'іс-им тис'ач'у рубл'у із а́рм'іји // Машина **пријшла** / с'іли-смо на машину / студ'ін' / ни гóдни-смо тирп'іти јак тото // **Пушов-им** у **Бич'к'ів** / ја жив на квартир'і у баби / у си́ји пра́баби Јура Бирижника жони // Ја типі́р'ки ўосини **ишла-м** у **Бич'ку** та ўз'ала-м ч'ітави́ј / от:ак'і мала-м васил'ки јак кошаркі вили́к'і // Капусту удпра́вили ч'ирис Роман'іју на по́јзд'і / а ја **пушов** на авто́бус'і //].

У таких випадках можемо говори́ти про вплив словацької мови, у якій теж вживається тільки **іст'** у значенні **їхати** та **йти**.

Ще одним феноменом, притаманним водицькій говірці, є часте вживання дієприслівників: [Та коли с'а тим писком за́пниш дис' / та пуодиш сун' головою / та ш'ч'о ни ај / ни раз / та ј ни двич'і **ривуч'і** ујду // Ш'ч'ом мала б'іч'и на́пр'аму / а ја аш поза городиц **б'іжуч'и** на́пруту мами // Таке-смо / коли би / ни дај Божи / ходили **крадуч'и** та јіх позабира́ли / ходили **убива́јуч'и** та јіх позабира́ли // Та ходили **св'іч'ач'и** Гр'ад'іл'і тоти // Г'ашкэ бу́ло дитинство / ходили-смо ј **служач'и** / ј бос'і / ј гол'і / ј голóдн'і і ўс'ак'і // Рас був-им тилифон'істом / ходив-им по сéлах **римонту́јуч'и** тилифо́ни // А так / аби ходили по хижах **кол'аду́јуч'и** / жони ни ходили / лиш муж'ч'ини //].

Немало відмінностей від літературних інваріантів мають лексеми, що належать до іменних частин мови.

У родовому відмінку множини іменники чоловічого роду завжди мають закінчення **-у, -ю**: [Ни було н'і **сапожкy** // Давно ходили лиш с'ім **го́ду** у школу // Г'ашко бу́ло дужи / У полку́ бу́ло дв'і тис'ач'і і пјатсот ч'олов'ік **п'іхотін'ц'у** тих // **Тилив'ізору** ни бу́ло в тот ч'ас / н'і рад'іо // С'імја одна / ш'ч'о ма́ли кон'а одного / на коні́ много **звунку́** / дис' ч'отіри / пјат' // Дужи / дужи много бу́ло **жиду́** // Свад'ба бу́ла дис' у пара **тижн'у** / та горіўка / діс'ат' **л'ітру** на свад'бу / тото бу́ла свад'ба // Там бу́ло можі пара **рублицy** та ј коп'іки цоркон'іли // Лижав-им дивјат' **м'іс'ац'у** у бóлници // Ни бу́ло ј **ка́пц'у** / н'е / б'іда мала **ка́пц'у** // А типір ни бу́ло н'іјак'іх **битлигэму** // Ш'іјіс'ат' го́ду нашуј свад'б'і / отам і мајеш // Трактор ус'імдис'ат' **цэнтy** ут':аг смирекy тоту малу // Но, туж пројило ш'іс'т' **м'іс'ац'у** / ја кóнч'ила // Два́ц'ат' ўс'ім **го́ду** ја проробіла на с'уј робот'і // Ни бу́ло **ф'ітл'у** јак типир / ш'ч'о плат'ат // Ни сид'іла / бо коли умер Стал'ін у пјајіс'ат' читвертому / та **битовикy** / ш'ч'о за ўс'ак'і пус'таки сид'іли та тих пу́стили гет //].

Ці закінчення є атипічними для сучасної літературної мови: [А ўтак **іс лагир'у** котр'і с'а іш'ч'и ўста́ли / ш'ч'о јіх ни спаліли та они с'а вирну́ли // **З оболоку́** па́дало скло / У Параски оболокі́ упали гет / ш'ч'о устала с'а хижа **биз оболоку́** // Ка́жи / рóзказ / **уд дівјат' ч'асу** / ш'ч'о би св'ітла ни бу́ло і н'іхто на ўлиці ни був // А уч'итил'і́ бу́ли с'іс'і наші і **уд гайнал'у** / ни бу́ли мад'ар'с'к'і уч'итил'і́ // Ка́жут / ш'ч'о пускajúт котр'і сужі́ні **дов пјат' го́ду** //].

Слід зауважити, що іменники чоловічого роду мають ідентичне закінчення і у знахідному відмінку: [Сих ти знала **Пајсикy** / Лажба тај Клару // Ма́ју ус'імдис'ат' **го́ду** // Тото ўтак ўжи **жиду́** позабира́ли оні // Друг'і дуставали по два́ц'ат' р'ат' **рубл'у** стипéнд'іјі // Јдемо та удрóбимо тоти дни / ш'ішнáц'ат' / а ўтак треба на́зад

у калгóz / бо ни хватає **калгóзнику** // Ўз'аў из кáси трíсто **рубл'**у тими грушми // На маму поклáли с'ím тис'ач' **налóгу** заплатíти диржáв'í // Там бóло вс'о дл'а воєн:их **продóкту** // Тото бóло **якогос'** потóмства сих **Лакатишóу** //].

Щодо давального відмінку, тут іменники чоловічого роду в множині мають нетипове для літературної мови закінчення – **-ум (-юм)** : [Ш'ч'о продаш дис' кúриц' **жидóум** / ци **якес'** **жаіцэ** продаш та ма́јиш коп'íку // Коли с'а **жавít** Божá висна / на **ягоди** у ч'итв'íр'ку / та збирáти та у Солотвину **вэсти мад'арум** **продáти** / аби бóла коп'íка / А **продати** ни мош бóло / лиши **жидóум** // Т'ашко бóло дужи / бо і у себи-смо **хлопц'ум** **варили** та **годовáли** // **Казав-им м'іл'іц'іонéрум** / аби ми дозволили / аби-м **жу** пушов ш'ч'ос' **купити істи** / ни хот'іли **дозволити** //].

Закінчення **-ум** спостерігаємо також у місцевому відмінку іменників та порядкових числівників в однині. Наприклад: **Рóдила-м с'а** у сорок **пјатум** год'í // **якраз** во́йна настала тогди // **Пожинили-смос'а** у **пјáјіс'ат'** **шéстум** году // У **пјááјіс'ат'** **шéстум** году наша свад'ба бóла // **Рас був-им на болніч'нум** //].

У давальному відмінку вживається виключно закінчення **-ови**, флексія **-у** не зустрічається: **брáтови, Івáнови**: [А **Никорич'ови** урвáло мало ноги с'уди дис' / шкалка **тота** / **якос'** так уболи // **Іл'кови** уха **прít'ало** та́ј кл'інав / ш'ч'о **пирипúдивс'а** // Утак **сватач'ови** да́вали рушник ушíвани́ј ци **úткани́ј** / **яки́ј** ужи був // **Ја** пушла ід **бухáлтирови** // **Семена** / **кажі́** **свому лигин'ови** **Васил'ови** би ни см'ішкувáў **псу** // ўс'о **тото** под'іліти / би **кóждому солдáтови** кусóк **тóго** мн'аса // **Позвонíў Корнóтови** / аби ми даў с'ím **сотín** // **Дáјти д'ítвакóви** сему хл'іб / бо **задушити** **јі** набóли // **Кáжи** / Ш'ч'о ма́ју / **нибóри** / **тото** ти да́ју / **Ш'їјови** // У **Виноградóв'і** **ја** с'а ўч'ив на в'ідм'ін:о / бо **ужи** п'ісл'а **армі́і** та **гáн'ба лиг'ін'ови** // **Та** іх д'ідо чи **прáд'ід** **пропі́ли жéидови** //].

Оскільки у водицькій говірці кінцеве **р** у іменників зазвичай помякшується (**пóварь, лéкварь**), в орудному відмінку закінчення буде **-ом** : [Утак ш'ч'ос' **надúмалис'а** **панí** та на **кухни** ни бóло **пóвар'а** / **пóвар'ом** пушов-им // Був-им **повáр'ом** оден **р'ік** // **Помáстиши** го **лéквар'ом** та **мáло** ор'íхами **притр'асéш** // І с **ц'ігар'óm** л'уди ни мали **права** / аби **јіх** **вітко** **уноч'і** //].

Флексію **-ом** мають також іменники із закінченням на **л, н, к, ж**: **Куркульóм** го назвáли // Бóло / ш'ч'о **пријдут** **джандáри** / **нима** **кóму** бóти **пиривóч'иком** // Се **ун** був **лиг'ін'óm** / а **ј** бóла **д'іўкоў** б'ід'ноў ми **т'а** **óндич'ки** // **Та** **ј** д'ідо з **кулукул'ом** / та **сисе** **битлигéми** // **На** **бараках** був **склад** **мад'ар'с'к'іј** із **орúж'ійом** // **Та** **дáли** **якус'**

їшниц'у таку / ш'ч'о г'їја було **нож'ом** рубати би істи // Приїдимо та поробимо **дн'ом** та гор'ї //].

Іменники тзв. *pluralia tantum* в місцевому відмінку множини мають закінчення – **ох**. [Та нести **на плéч'ох** / на горбах два хл'їби // Утак ужси хлопц'ї сокотілис'а / т'їкалі **по хаиш'ч'обх** туди // Наиш'ї дураки нап'їуц':а та х'од'ат як даўно було **в т'ам'ох** // А там ужси **на тар'адич'ох** пирит с'ащ'ен:иком там с'а с'ходіли // Коли ја **на дв'ір'ох** буду грош'ї збирати, ти в к'їноб'їц'ї // Та ј ходив-им по с'éлах римонт'їуч'и та кл'али-смо нов'ї стоўб'ї тилиф'он':ї / А стар'ї-смо л'уд'ом продавали // У молодого була ј на **гр'уд'ох** / а у дружб'ий лии за крис'ан'оў / аби зн'ати котр'їј молодїј / котр'їј дружба //].

Таблиця 2

відмінок	однина	множина
називний	жид	жид'ї
родовий	жид'а	жид'у
давальный	жид'ови	жид'ум
знахідний	жид'а	жид'у
орудний	жид'ом	жид'ами
місцевий	на/у жид'ови	жид'ах
кличний	жид'и	жид'ї

* [Та дај / **жид'и** / гор'ів'оч'ки / та дај ми на в'їру / Та аж ти ни запл'ач'у / зап'иши на ст'їну / Та як будиши / к'ажси / **жид'и** / ст'їни розбирати / буди твоја жид'ов'оч'ка / доўги раховати //]

Таблиця 3

відмінок	однина	множина
називний	л'экварь	ликвар'ї
родовий	л'экваря	ликвар'ю
давальный	л'экварьови	ликвар'юм / ликвар'ям
знахідний	л'экварю	ликвар'ю
орудний	л'экварьом	ликвар'ями
місцевий	на/у л'экварьови	ликвар'ях

В орудному відмінку іменники І відміни жіночого роду із залежними від них прикметниками чи займенниками мають закінчення **-оў**: [Та **тоў ложоў** убиў / **нибого** / Ш'і́ху // За хл'ібом ти з'і́жа бу́ло пу́йти / за **буха́нкоў** / **аби-с хот'іла істи** / **аш он'** у Бич'ку / Та зацп'і́в суч'ок за того пн'а / а пин' був за́язани́ с **тоў смирекоў** // Та коли с'а тим писком за́пниши **дис'** та пу́диши сун' **головоў** // Там жиў одén іс **с'імжоў** без рукі // І там одén був з **обовоў** // А бу́ли би дис' імі́ли ш'ч'о хтос' тургу́ји **гор'і́жоў** так / як ка́жут биз до́зволу // При́шов із / за дн'а та ка́жи / ш'ч'о би-м хот'ів із **свожоў бригадоў** / бригадир'ами / ланковими у тебе **посід'іти** // Ходили-смо на уч'ен'і́жа та хл'іб заме́рзні / ш'ч'о треба бу́ло на до́щиці **сокіроў** пор'ізати та у суп або ч'а́ј розмоч'і́ти // С'уди ішли они **лазом** / **попут запо́дриноў** // Она ни бу́ла **калго́зниц'оў** / так бу́ла / ни хот'іла с'а писати ў **калго́с** // Давали нам у шко́лі́ лиш **одну́ј** / ходили-смо об'і́ з **Іл'аноў** / **систроў** // Та **гор'і́ дорогоў** пушли́-смо та́ј **гото́во** // **Пире́рва** та на ту́ј **пері́рв'і** пунт **тоў грушоў** // Д'ідо си́јі жони́ був нач'а́л'ник / **голова́** С'і́льпо / у **коопиратив'і** / **кирува́в** бич'к'і́вс'коў **торго́вльоў** //]

Історичне закінчення **-и** виступає у м'якій та мішаній групах іменників першої і четвертої відмін (давальний і місцевий відмінки): [А **сис'** **говóрит** / **іде в крисáни** та ка́жи / ба ш'ч'о звóнит / **Іва** / ч'і́сто хтос' **умéр** // А утак с'ів на кон'а та пушоў у **Вапу** на го'р'і́жоу **злогéни** // **Аби** мин'і с'а ўстали **сорохмані́** **круглі** у **хі́жи** // Ми жи́ли у **плоци** / бо ни мали м'і́ста в сил'і // Та у **дéбри** на друге **сило** бу́ла **брац'ка** **могила** // **На ўлиці** бу́ли та **гор'і́** коло **драгуна** // **Лижав-им** **дивјат'** м'і́с'ац'у у **бóлници** // **тото** утак **ідеши** на р'і́ку та **такіј** **пра́:ник** буў / така **до́шка** **завилі́ка** з **руч'коў** / та **пéриши** на **ка́м'ін'ови** **тим** // Там **поўно** **л'уді́ј** на **ўлиці** // **У хáш'ч'и** ч'олов'і́ка ўбило / **робиў** у **хáш'ч'и** // На **закарпа́ц'куј** **но** **јак** / **јак** у нас у **Води́ци** / **напрі́клат** // **Бо** **нимá** за ш'ч'о **купі́ти** / бо **робиши** **соб'і́** **на зимлі́** //].

У родовому, давальному та місцевому відмінках іменників другої та третьої відмін: [А так **бурши** ни **знају** / бу́ло **ус'аки** **туді́** по **силóви** // **Наш'і** **л'уди** жи́ли по **го́рах** / а **жиді́** на **рóвини** // Був **тиглизу** **такіј** **на грани́** та **туди** **мало** **границі** // **Іл'ко** **Настасин** **к'ліпав** так доў **смерти** / бо **пирид** них **упáла** **бомба** // **Ви** на **дощи́ці** **поша́ни** **в о́бласти** // **Ізривáла-м** із **ра́дости** / **коби** **то** так бу́ло //].

Часто у говірці села Водиці вживається у значенні звертання – **дівчино**, **хлопче** іменник **небога** для жіночого роду, з варіаціями для чоловічого роду **нибо́ре**, для множини у всіх родах - **ниборя́та**: [**Нима** н'і́ч' **де** **робити** / **ні́бого** // **Војна** бу́ла **тогді́** / **ні́бого** / **сорок** **сéмого** **го́да** // **Так** оно **је** **ні́бого** / **раздва** так **пролиті́т** / ш'ч'о

ї нима коли *вiд'ити* // *Годi-смо* / **нiбого** / *ходили та / ужи думаю / ни пујду* // *І там жидин'ата так скакали* / **нiбого** / *так'ї путстријжин'ї / так'ї рас фајн'ї д'iч'ата як куклi* // *Туж с'уди / а рeшита вс'о* / **нiбого** / *були жидi* // *Кажи / Ш'ч'о мају / нибори* / *тото ти дају / Ш'їјови* // *Ни було / ш'ч'о iсти / нибор'ата* //].

Таблиця 4

вiдмiнок	однина	множина
називний	улиця	улиці
родовий	улиці	улиць / улицій
давальный	улиці	улицьом
знахідний	улицю	улиці
орудний	улицьоу	улицьома / улицьмі
місцевий	на/у улиці	улицьох
кличний	улицьо	улиці

Щодо прикметників, то тут також спостерігаємо деякі відмінності. У водицькій говірці обидва ступені порівняння прикметників ототожнюються, утворюючи одну форму шляхом додавання слова ступеня *май* до якісного прикметника: [*Ни було кому помоч'ї / би-м с'а пушла дал'ї уч'ити / би-м мала як'ис' кусок хл'їба мајлeгкиј* // *Та тојi р'їпки ми iли / а мајвиліч'ку-смо лішили на нас'їн'а* // *В однóму жили мајб'їдн'ї / у дрóгуму / мајбагáт'ї / мали кон'ї свої / корóу / магазин свуж / торговали продуктами / гор'їукоу* // *Стал'їн як увiд'їу / ш'ч'о б'їдá та зробили мајвиліку тото / димоб'їл'їзáц'їју* // *А дулу у Пол'ан'ї / там опишим бiли мајмногo барáк* // *Но на Вилигдин' / вiдити було так / ш'ч'о л'уди бiли б'їдн'ї / бiли мајбагáт'ї / ш'ч'о мали воли / мали свуж плух* // *Тáј три б'їл'ї ходили / так'ї мајвилік'ї пудрóстки* // *Так прошу Іл'ану / Іл'ана бiла мајмалá / мајмолодá бiла на два гóди ј половiна уд мeни* // *Тото ужи бiла така мајнормáлна* // *Свад'ба бiла так / нин'ї / наприклат / увич'їр'ї с'а зач'їнало у молодого тај у молодојi / ц'їлу нуч' гул'али / мајбури за столи ни клáли / гусл'али / јерáли / там гор'їуки мало / можси скл'анку / дв'ї за нуч' упили* // *Мајвиліка ни бiла як с'а наша кiухин'ка* // *Ја би-м ш'ч'ї мај одну хот'їла / би ми мајлeгко нeсти / одну наўперет / а одну з'áду у бисáгах* // *тото ужи як калгóзи с'а рiшили та ўже мајїнак с'а уч'їнило* // *Вода тим п'їхáла та оно с'а збило кул'ко треба / i барвисто / ј мајтóусто / так нормально* // *Хтос' / уткис' мало*

ч'ув / ч'ули л'уди *мајхітр'і* / ни вс'і у хаи'ч'и туп'і // *Якос' они мајл'убілис'а жиді*
як наші'і //].

Для підсилення значення носії водицької говірки вживають **ще + май+прикметник** або ж два рази частку ступеня **май-май** з наголосом на другому **май**. Покажемо на прикладі: [*Молодиј був ч'олов'ік јакрас у сил'і / дуґиј / кој б'іда ш'ч'е мајдуґжа* // *Ади / пријшоу калгос / зімл'і позабирали / мај-мајт'ашко було* //].

Варто зазначити, що ступені порівняння прислівників утворюються таким самим способом як і прикметники – частка ступеня **май+прислівник**: [*С'іс'і жили так мајб'ідно Пајсикі / диржали кон'і / лиш мајб'ідно жили* //].

Фонетичні діалектні особливості відбилися на відмінкових закінченнях однини давального відмінка у прикметників жіночого роду, де замість **ій** завжди вживається **уй (домашнуй, великуй)**: [*Та пријшла мамка / сарака / у ч'ужуј форм'і / у т'ашкуј* // *Тото мама була у форм'і домашнуј / а сисе пријшла у т'уремнуј* // *Народи́в ја с'а у сил'анс'куј родин'і у сил'і Водиц'а* // *Дали / ходив-им у школу при ч'ехослова́ц'куј влад'і* // *На закарпа́ц'куј но јак / јак у нас у Водици* // *Так проживали-смо у старуј хіжи* //].

Особові займенники третьої особи однини та множини **він, вона, воно, вони** мають ненормативні з погляду сучасної української мови форми **ун, она, оно, они**: [*Ун с'а ш'ч'ита́в там робоч'иј у л'ісокомб'інат'і* // *Она тогді ни могла / ни мала де жити* // *А они ни знали / шо они диржали іх бандетами / бо роді були* // *Вода тим п'іхала та оно с'а збило кул'ко треба / і барвисто / ј мајтвсто / так нормально* // *Тото ўтак ўжи жиду́ позабирали оні / ми мал'і були / ми ходили у школу ус'ороўно / бо оно ўжи було тогди були мад'ари іш'ч'и коли ја пушла у школу у першиј клас / а ўтак зајшли рус'к'і* // *Но та ўтак она нам розка́зувала / Клавка / прои'ч'ен:а би* // *Ун дустаў другу групу* // *Ун пушоу у ко́рч'і / а т:о так с'а получ'ило / ш'ч'о так'е јак банд'іта* // *Та так оно пиријшло помали* //]

У говірці села Водиця спостерігаємо архаїчні короткі форми знахідного відмінка особових займенників першої, другої та третьої особи однини **ня, тя, го, ї**: [*Уже јак најшли н'а та ўтак ужи н'а ўз'али за стул та ј пан'і молодого* // *Та помижі народ пујду за́гнина та јакос' н'а ну́ст'ат* // *Аж н'а ни забираут та ја пријду* // *Утак удпра́вили н'а були у Хар'ково з вагоном јаблок* // *Ун т'а хот'іу тогді ударити* // *Ш'ч'о би було / ш'ч'о аби т'а најшли / ш'ч'о бизб'ілетниј / моменом из роботи дулу* // *Та јшли та шукали / н'іби т'а Божі / куніцу* // *Там написано точ'но де го похорони́ли / де був ранениј / у котрум го сил'і хорони́ли / вит:и го ўкопали та у*

брац'ку могилу завезли // Доку **го** унісиш гор'і у Плош'ч'у / та ни г'іја ти ј св'іта б'ілого // Стариј коли с'а схопиў / як стојаў та коли **го** ўхопиў за голу та пудн'аў **го** гор'і / ўтак **го** пустиў дулу // Дáјти д'ітвaкóви сему хл'іб / бо задушити **јі** набóли // Ни хвáлю **јі** / ш'ч'о була хаз'ајка / ајбо робóч'а була // Так Іл'ан'і догажáю / аби-м **јі** ш'ч'ос' ни задёрла / аби ни ўказáла мам'і / ш'ч'о М'ігал' уз'аў кáпиц уд н'а //].

У давальному відмінку першої, другої та третьої особи однини вживаються енклітичні форми **ми** (мені), **ти** (тобі), **му** (йому), **йуй** (їй): [Так ст'уд'ін' нирас / ш'ч'о серце п'укаје **ми** там // Ш'ч'о ј тин'ір тотá груша там је **ми** с'а в'идит // Ни клопоні **ми** т'ул'ко голу // Та ни хóт'ат **ми** дáти / була-м у калгóс / ни дáли **ми** / просілам на с'іл'ірáд'і / ни дáли **ми** // Ни г'іја **ми** уд тебе н'іч'ого / твојі однојі нитки жид'ус'којі **ми** ни треба // Аш ти ўстáниш'а / напиши пис'мó / ми **ти** б'удимо слáти по пара рубл'у // Як хоч'иш про жид'і та ј про жид'і **ти** мóжу розказáти // Ш'ч'о мају / нибóри / тото **ти** дају // Ади / лішиў **ти** М'ігал' туј кáпиц // Та **му** кул'а пушлá у шију та утак у голу // Они т:о полишáли **му** / ни б'удут брáти тоти подáрки / ш'ч'о **му** понéсли // Тот молдован'ін / забувáю **му** фам'іл'іју // А она пушлá та принéсла **му** дарáбу хл'іба нивил'іку милáјного // Мамо / просила ўч'итил'ка бисти **јуй** дáли дв'і три р'іпки **сијі** друбнојі // Дáј **јуй** сисе / нај із сего уч'инит кампот //].

Вказівні займенники **цей, ця, це, ці** у говірці проявляються формами *сись, ся* (*сіся*), *се* (*сисе*), *сі* [*с':і*] (*сісі*), а **той, та, то, ті** мають відповідники *тот, тота, тто* [*т:о*] *тото*, *тти* [*т:и*] (*тоти*): [Утак **тот** сватáч' шукаје пан'і молоду / ужи куниц'у **тому** они кáжут // Колисо крутит **тоти** кам'ін'а // Два л'ітри наўпéрит / а три з:áду / та **тто** мају продáти // П'іхáли-смо **тоти** снóпи // Таке лиш ш'ч'ос' та **тото** лиш жидвáм // Знајиш де т:о // А **тот** / б'ізуно / ув'ід'іў / ш'ч'о **сис'і** л'уди так'і ўп'ірт'і / ш'ч'о лішили у сілу **тото** та іх вирнуў та освобод'іў го з бирóва / із голові // **Сис'** М'ігал' с пригода // Та так скоро **се** т'ікáје / проскакује **се** жит'іје наше туј // Ни знају до ч'ого д'уді **сис'** нáрод // Ја мају **сис'**у цукровку // А туј ш'ч'о у сему туп'іку је / јаке низгод'а туј је / нима н'іјакојі // Б'ула **с'іс'а** / ади **с'іс'а** Ол'га Пилип'івна / Клаўд'іја Кирил'іўна / **тото** б'ула моја перша уч'итил'ка / і они у концлáги'рі б'ули / забрали іх / коли ужи пириворóти **тоти** були та забрали д'іўч'ата молод'і ус'імнáц'ат' ци двáц'ат' г'удних // Туј / ди Цил'а / баба **с'іс'а** Олексова та там була ш'ч'и була хижка одна // Бо **с'іс'і** / рус'к'і (јак ти казáти) б'ули прот'івники мад'ари ім // Ја коли тин'ір **сим** моім кáжу // Таке г'іј би **с'іс'і** молод'і д'іўч'ата / ш'ч'о ход'ат // Ти туј пишшиши у **с:е** // Пријшлам у млин / туј **сис'** дулу був / знајиш // Тај нап'уд'іўс'а / ш'ч'о **се** // **С'іс'**у маш'інку швейну ўкупила Јуриха Питрова // У нас

ja **т:о** ни від'їла н'їгде / би хтос' клáли // За **тотї** три гóди j в'їс'їм м'їс'ац'у биз в'їдпуска //].

2. 1. Фонетична специфіка водицької говірки

На фонетичному рівні аналізованої говірки також спостерігаємо деякі особливості.

Характерною ознакою для водицької говірки є вживання фонему [у] на місці етимологічного [ō], українського [і] у іменниках, займенниках, діслогах та прислівниках. Наприклад: [**Муј** н'án'о зробиў млин дис' трїц'ат' дрўгого / трїц'ат' трéтого / дис' так // Ужи одинац'атиј **зут** як лижїт // Та ужи дўмају ни **пўјду** / ајбо прїјди мај óс'ін' та хóчис'а јти // Баба бўла јїгó тéта **рўдна** тај нанáшка // I тáк-и-смо утсвад'бувáли **нуч** тај ус'ó // Та утáк-смо тотó палáли јакóс' **зўр'ко** / та утáк до ваклэжника ў жóрна // Тїл'а лупїли / тотó засихáло / **шкўра** тотá / i с тóго Мóтриха / прош'чен:а би / знáла шїти постóли // Унўча вóўняна / замотáў укрўх та пустўл зат'áх та с тим **пўшоў** / куди гїја / з бикáми / ци з **кўн'ми** // Јдеш по д'їлáх тај туј ти ни дајут **пóкуј** // Кáждиј **вéчур** ми ни ночовáли дóма // Ўз'аў із кáси трїсто рубл'ў тїми грўшми // Јо / так јак типїр' / три дни / Вилїгдин' три дни / три дни **Рудвó** // Тај так забрáли / хот' с'а **бўјти** / хот' с'а **ни бўјти** / i так забрáли ў калгóс // Коли-смо с'а повінчáли / **пушлї**-смо дулў // За хл'їбом ти гїја бўло **пўјти** / за бухáнкоў / аш-и-с хóт'їла їсти / аш он' у Бичкў // Ун **дустáў** дрўгу грўпу //]

Фонема [у] замінює [і] також у прикметниках у Дав. від. одн. : [Шїјїс'ат' гóду **нáшуј** свáт'бї // Та пријшлá мáмка / сарáка / у **чужўј** формї / у **т'ашкўј** // Я в румўн'с'куї школі ўчїлас'а // Народїў ја с'а у **сил'án'с'куј** родїн'ї у сил'ї Водїц'а // Дáли ходїв-им у шкóлу при **чехословáц'куј** влáд'ї // Óчир'їт' попáла на мéни клáсти вáтру / огїн' у туї пéч'ц'ї **малїн'куј** //]

У водицькій говірці спостерігаємо чергування фонем [і] < [о]. Наведемо приклади: [Закїнч'ивим сї'м клáсу / а дáл'ї нáчлас'а **војнá** // Пушóв-им у Бичк'їў / ја жиў на квартїри у бáби / у сїјї прáбаби Јўра Бирижника **жонї** // Пут Москвóў буў дўжи т'ашкїј **бој** даўнó // **Кóнч'ив-им** вóс'миј клас / пиривилї н'а ў див'áтиј клас // Нáшї л'ўди жїли по гóрах / а жидї / на **рóвини** // Та ужи дўмају / типїр продáм / а н'án'ко **покóјниј** / на ш'ч'ó ти гїја грóш'ї / бирї / хто би хл'їн продáў // **Вóз'ми** за кочán та гет оп'áди лїст'а //]

Ще однією особливістю, притаманною аналізованій говірці, є пом'якшена фонема [р] у будь-якій позиції : [**Тупі́р'** вітко на битлиге́мах тоті́ старода́йн'і ла́јблики та холóшин'і б'і́л'і // Пома́стиш го ле́квар'ом та ма́ло ор'і́хами притр'асе́ш / а ўтак дру́гу полові́нку зві́р'ху / **Тупир'** ја ма́ју докúминти з Ма́д'ар'и́чїни // Тогді́ буў Грї́д'і́л' Мі́тир / буў **сикритáр'** ун / а же́го **шóўгор'** / жоні́ же́го брат рудні́ буў у банде́тах // Та **пові́р'** сорóчки тот ла́јблич'ок та плат // Та пириході́ў дис' ту́ј **бир'** / бу́ла ги́ пруту́ Іва́на Грeгу́ла **бир'** тогді́ // І с **цї́гар'ом** л'у́ди ни ма́ли пра́ва / аби і́х вітко уночі́ // А ўтак іс **лагир'у́** котрї́ с'а иш'чї́ ўста́ли / ш'чо́ і́х ни спали́ли та они с'а вирну́ли // Так'і́ бу́ли пeчки бл'ахóві́ як **блóдир'** у нас завилі́к'і //]

Фонеми [ч] та [ш] також пом'якшені : [**Хáш'чá** бу́ла на п'іску́ / та там рубáли л'і́сос'і́ку та нару́шили ишту́пу // **Ш'чї** даўно́ мош бу́лос'а мирі́ти // То бу́ли со́рок чї́твeрто́го / ш'чо́ так бу́ли с'уді́ самал'óти // Бо ма́ју за собо́ў **иш'чї** д'і́ти як'і́с' / **ш'чо́ иш'чї** тоті́ д'і́ти / хлóпц'і́ у Ра́хові́ жи́јут ми с'а ві́дит // Там бу́ла **иш'чї** була хї́шка одна́ // ни старáлис'а так як **тупі́р кончáти** одина́ц'ат'і́ клáси//]

На місці ненаголошеної фонемі [е] з'являється фонема [и]: [**Пајсикі́** жи́ли гор'і́ коло аптeки́ ві́шно́ї / то́ї **диржа́ўно́ї** / **ди** буў **Зилéни́** Га́ј / там жи́ли Пајсикі́ // **Минé** звáти Ма́р'і́ка // | **Мин'і́** бу́ло ві́с'ім го́ду // То бу́ло **вилі́ки** д'і́ло // Та ту́ј тогді́ жи́ли / **чї́рис** Пол'и́чу а́јбо на ту до́ро́гу жи́ли **чї́рис** Л'ві́ў та́ј туді́ // Так оно́ је **нибóго** / расдва́ так **пролиті́т** / ш'ч'о́ј **нимá** колі́ ві́д'і́ти // А **мин'і́** ниудóбно бра́ти грóш'і́ / та так // Сно́пи с'а жа́зали / **пишині́ц'а** ци́ овес / ци́ ш'чо́ Бох урóдиў // **Аш хóчиш** та пот' грúш'чї́ком до нас та ти **бúдимо** платі́ти сто ўс'імдис'ат' рубл'у́ // **Пирибáчти** / бо **ни биру́ју** та ни бúду ході́ти та́ј готóво // А даўно́ хто маў сво́ју **зі́мл'у** по грúн'ах // Куді́ ужи́ ма́ли **напра́ўлин'а** на робóту //]

Фонема [е] вживається ті́лки в наголошеному складі: [Та́ка но́ша **ві́диш** / ла́јблик / **римі́н'** / **свeтир** // **Пові́р'ху** бу́ла бї́лим **помаиш'чeна** // Голова́ колгóспу та́кі́ј буў **чeснї́** чолові́к / ш'чо́ **пришóў** одно́го **вeчїра** // **Наш'чо́** / аби л'у́ди забува́лис'а / ш'чо́ н'а т'і́гајут у **цeркви** ни́притóмно́го // У зв'і́дар'і́ ја ході́ў **одeн** рас //]

Слід зауважити, що як і для більшості говірок Закарпаття, характерною ознакою є префікс -у, який замінює нормативний префікс -в: [Та́ утáк **утчї́н'ат** ми д'і́ді́ таке́ д'і́роч'ку // І на по́іст нас **утпρά́вили** // Ві́т:и го **ўкопали** та у бра́ц'ку могі́лу завeзли // І там **ўпи́ли** пул'і́тир гор'і́ўки // І коли́ бу́ли ма́д'áри ту́јка / та нас **учї́ли** на украї́нс'ку́ мóв'і́ // Та коли́ бомбї́ли та скло **упáло** на мeні // У Параски́ оболoкі́ **упáли** гет / ш'чо́ **устáлас'а** хї́жа биз оболoку́ // **Никоричóви** **урвáло** ма́ло но́ги с'уді́ дис' / шкáлка тотá // Туді́ **ут'і́к** наро́д с'а силá / бо с'а бо́јали́ дúжи // Та

ц'іли л'іто туді трéба бұло за корóву **удробіти** за́дар' / ус'о л'іто // Анна **узнала** то́го Ч'инди́я // Пу́жді Мар'і́ко та набири́ шос' іс хі́ж'і та **у́ниси** гор'і // А ја просі́ла / дужі-м просі́ла ма́му ші́чо / ма́мко / **у́жд'ім** заўтра до нас // аби ни ўказа́ла ма́м'і / ші́чо М'іга́л' **уз'а́ў** ка́пиц **уд** н'а // Ута́к сватачо́ви дава́ли рушні́к **уши́вани́** **ци** **у́ткани́** //]

-У замінює -в і в інших словах, наприклад таких як ву́лиця, ву́йко, ву́хо, вчи́тель, він, вона, вівця: [М'іга́л'а Д'а́ка уби́ло ўсмі́р'т' / тво́го н'а́н'а **у́йко** рудні́ / Іл'ко́ви **у́ха** прі́т'ало та́й кл'і́нав / ші́чо **пирипу́диўс'а** // Пилáгія Васи́л'іўна то бұла о́дна **учи́тил'ка** на сі́ло при ма́д'арах // Два́ц'ат' **у́сім** го́ду ја проробі́ла на с'у́ј робо́т'і // А **ун** **у́рваўс'а** та ўдóўт'іки / а старі́ј за ним // **Она** ни бұла калго́зниц'оў / так бұла / ни хот'і́лас'а писáти ў калго́с // Жі́ли у нас два **учи́тил'і** на квартири // **Они** ту́ј жи́ли / поті́м іх забра́ли у со́рок трéтому н'і́мц'і та тудá нішч'і́ли // Там буў одéн М'іш'і́л' / диржа́ў ко́н'і два / **у́ці** диржа́ў / корóву //]

У місцевому та давальному відмінках іменники у м'якій та мішаній групах першої відміни мають закінчення **-и**, попередній консонант ніколи не пом'якшується: [Та́кіј буў заду́жи голóт / ші́чо н'і́гдé-с ни чу́ла / би тко́с' у **ха́ци** засп'іва́ў // Ли́жав-им дів'ат' м'і́с'ац'у у **бо́лници** // Ка́жи ро́сказ / ут дів'ат' ча́су / ші́чо би св'і́тла ни бұло і н'і́хто **на** **у́лиці** ни буў // Ми жи́ли у **плóиш'чи** / бо ни ма́ли м'і́ста у сил'і // Та у **дéбри** на дру́ги силó бұла бра́ц'ка моги́ла // Буў тиглизу́ та́кіј **на** **гра́ни** // Як ми у **Води́ци** говори́ли // Жі́ли у нас два учи́тил'і **на** **кварті́ри** // Аби мин'і с'а ўста́ли сорохмані́ кру́гл'і у **хі́жи** //]

2. 1. Лексичні особливості

Особливе місце займає взаємодія між українською літературною мовою і говорами на лексичному структурному рівні. Діалектні слова виступають засобом збагачення загальнонаціональної української мови. І. Г. Матвіяс зазначає: „На сучасному етапі проблема взаємодії діалектної лексики з лексикою української літературної мови пов'язана передусім з питаннями про культуру мови, вдосконалення її структури на лексичному рівні“²⁰

²⁰ МАТВІЯС І. Г. Діалектна основа лексики і фразеології в українській літературній мові. Київ: Мовознавство, 2007. С. 5

Лексичні діалектизми охоплюють різноманітні сфери життя, але найбільше вони пов'язані з побутом, виробничою діяльністю, лексикою на позначення родинних стосунків.

Лексико-семантична система говору має цілий ряд своїх специфічних особливостей. Вона характеризується більш тісним зв'язком із віковою диференціацією носіїв діалекту, наявністю варіантності.

Словниковий склад водицької говірки є досить різноманітний. Знаходимо в ньому сліди сусідніх говорів а також інших слов'янських та неслов'янських мов. У говірці спостерігається велика кількість запозичень, що зумовлено історичним розвитком села.

Насамперед зазначимо що незважаючи на те, що значна частина лексики **збігається (1)** із формами сучасної української мови, відрізняється від них **фонетично (2)** або **наголосом (3)**, або найчастіше **значенням (4)**. До прикладу:

«**Блю́до**» (1) – укр. блюдо (заст.), тарілка [*Таке бл'удо вилік'и фанку та колачу з ор'іхами спич'е //*]

«**Римінь**» – (1,2) укр. ремень [*Така ноша відиш / лажблик / рим'ін' / светир //*]

«**Трудно**» – (4) важко [*А п'ісл'а војні утак доста трудно було / ни було н'іјакого добра //*]

«**Вішний**» – (1) верхній, укр. (заст) який знаходиться, міститься на великій відстані від землі [*Пайсикі жили гор'і коло аптеки вишнојі //*]

«**Уйко**» – (2) дядько, з татової і з маминої сторони [*М'ігал'а Д'ака убіло ўсмірт' / твого н'ан'а ўјко рудниј //*]

«**Тета**» – (2) тітка [*Там була куч'а виліка бабіна та баба була жіго тета рудна тај нанашка //*]

«**Полічити**» – (4) укр. у знач. 4 порахувати [*То р'ітко було / мош було пол'ічити / х'іба д'іс'ат' хиш було //*]

«**Учєра**» – (2) вчора [*Казала Ан:а бис із'ішла долу / бо она ни знаји / ш'чо ч'иніти / бо маму забрали уч'єра //*]

«**Пустити**» – (3) (від)пустити [*Но а ўтак їх пустили та они ўтак пушили кажда собі //*]

«**Постіль**» – (1) ліжка [*Треба було на постіл' таке широкі //*]

«**Одєн**» – один (2) [*Та ш'чо то було / п'јат' рубл'у за одєн л'іжник //*]

«**Много**» – (2) багато [*То було там много роботи //*]

«**Кўлькo**» – (2) скільки [А д^ру^ги^й дин' у^жи на **кўл'кo** ч'асу с'а договорили / ш^чо јдут на в'ін'ч'ан'а //]

«**Тогдї**» – (2) тоді [Тогдї буѳ Грид'іл' Мїтир //]

«**Нїгдє**» – (2) нїде [Так / ш'ч'о ни мoжшии ујти **н'їгдє** // Ш'ч'о **н'їгдє-с** ни ч'ула би т^кос' у х^ашч'и з^аспїв^аѳ //]

«**Засв^ататися**» – (1) заручїтися [Колї с'а д'їѳка **засв^атаји** / она у^жи **розвїта** ни м^аје до ц^єрк^ви х^одїти //]

«**Анї**» – (1) н^авїть [М^ама нас так пр^осїла / ш^чо ни дај Бoж^и **ан'ї** ни дивїц':а на жиду^{с'}кї к^учї //]

«**Кїло**» (мн. кїл) – (1) кїлогр^ам [Та пушла м^ама ѳ **Анш**у Сер^єдну та купїла дїс'ат' ци п^јат' **кїл** милају //]

«**Посл^ушний**» – (1) слухнїний [Були д'їти **посл^ушн'ї** //]

«**Рублї**» – (4) грoшї, укр. те саме, що карбованець [Тотї **рубл'ї** у^жї давали п^ан'ї м^олодoму //]

«**Дуст^ати**» – (1,4) отрїмати, укр. (4) одержувати щoсь очїкуване, потрїбне, неoбхїдне [Ун **дуст^аѳ** д^ру^гу г^рупу //]

«**Прїтяти**» – (1,4) вїдрїз^ати (укр. друге знач.), укр. 1) прикрїплювати, прив'язувати когo-, щo-небудь до когoсь, чoгoсь, 2) вїдтинаючи частину вїд чoгoсь, трoхи вкорочувати, зменшувати його. [Хот' ш^чї ни б^ула св^ад'ба / ајбo тобї закoн тот **прїт'али** //]

«**Гром^ада**» – (4) баг^ато (про кїлькїсть) укр. 2-ге значеня щoсь велике за рoзмїром; предмет, споруда великих рoзмїрїв. [Б^уло ми рас пог^ано / то **гром^ада** св'їчoк нап^ал'ат / дим //]

«**Днїна**» – (1) укр. частина доби вїд сходу до заходу сонця; день [Ја / нап^р'їм^єр / однoјї **днїни** јду збир^ају //]

«**Огїнь**» – (1) вoгoнь [Оч'ир'їт' поп^ала на м^єни кл^асти в^атру / **огїн'** у туј п^єч'ц'ї малїн'куј //]

«**У(ѳ)був^атися**» – (4) взув^атися, укр. заст. [Ја в рум^ун'с'куј шкoл'ї у^чїлас'а / ни ѳ нас / бо ни б^уло у ш^чo с'а **ѳбути** / у ш^чo с'а ѳб^рати та туј / ди мајблїс'ко б^уло //]

«**Чинїти**» – (4) рoбїти, укр. (тїльки у 1-му знач.) рoбити щo-небудь, займатися чим-небудь, здїйснювати щoсь [Ми ут^ак **учїнїли** ст^упи / Ст^упи **чїнїли** так^є с^укно //]

«**Звізда́**» – (2) зірка [Бу́ло нас чо́тири / у одно́го зв'ізда́ / а три з бу́ками / іс зв'іно́чками //]

«**Звізда́рь (звізда́рі)**» – (1, 4) колядник, укр. той, хто займається ворожінням на планетах і зірках, пророкує [Лиш одні́ зві́зда́рики бу́ли //]

«**Місто**» – (4) замість [Мі́сто то́го / аби робі́ти / ун соб'і́ пу́ди у буфэ́т до Па́йсика //]

«**Похоро́нити**» – (1) поховати укр. 1 знач. закопати в землю (померлого); здійснити похоронний обряд [Там напи́сано то́чно де го похоро́нили //]

«**Сту́дінь**» – (1) холодно, укр. сильний холод, мороз [Так *студ'ін'* нира́с / ш'ч'о се́рце пу́кає ми там //]

«**Гу́слі**» – (1,4) скрипка; укр. старовинний народний багатострунний щипковий музичний інструмент. Очевидно, що значення *скрипка* діалектне слово перебрало від чеського/слов.: *housle/ husle* - скрипка. А для позначення гри на скрипці, замість довгої і незручної конструкції, закарпатці яскраво вживають «**Гусл'я́ти**» – грати на скрипці [Ці́лу нуч' гул'а́ли / ма́йбу́ри за сто́ли ни кла́ли / гусл'а́ли / је́рали //]

«**Фі́гли**» – (1) жарти, укр. у 1-му знач. Витівки, штуки, хитрощі для досягнення чого-небудь [То́то пирило́м спі́ни ти ни је *фі́гли* / то спи́н:і́ї //]

«**Оболок**» – (4) вікно укр. заст. хмара, хмарина. [З *оболоку́* па́дало скло //]

«**Повно/повно́**» – (1) багато, укр. 2-ге знач. багато кого-, чого-небудь; протилежне мало [На ту́ї пири́рв'і пут то́ї грушо́ї *повно́* жиди́н'а́т //]

«**Ру́ські**» – (1) росіяни [у́та́к за́шли *ру́ск'і* //]

«**Калі́ка**» – (1) інвалід [Що́ ж так іш'і́ї до́бри / ш'чо *калі́ка* с'а ни *у́ста́ї* //]

«**Вирну́тися**» – (1) (по)верну́тися [Ма́р'і́ко / пу́ди гор'і́ та знеси до́лу ш'ч'ос' / на́ї бу́ди у те́би / мо́жи ми с'а *ве́рнимо* //]

«**Доро́шка**» – (1,4) килим тканий, укр. у 3-му знач. вузький, довгий килим або товста тканина такої самої форми, що використовується як постілка [Ко́лі у́жі по́жині́лис'а і ус'о́м ч'отир'о́м ма́лам да́ти ва́лі з *доро́шками* / та́нц но́віми //]

«**Усмі́рть**» – (1) на сме́рть [Мі́гал'а́ Д'ака́ убі́ло *у́смі́рт'* / тво́го н'а́н'а у́жо ру́дни́ї //]

«**Удні́ну**» – (1) вдень [Ja у́та́к пу́шла *у́дні́ну* //]

Цілковим очевидним та логічним є те, що в даній говірці є чимало слів загальнослов'янського походження. Деякі з них залишились тільки як *слово*

діалектне (1), деякі мають значення **літературної правильної форми (2)**. Як наприклад:

«**Г'ати**» – (1) штани [*Плилі л'яб'лики та г'ати такі пошивали / холошні с'а називали //*]

«**Диржати**» – (1) тримати [*А они ни знали / шо они диржали їх бандетами //*]

«**К'аждий**» – кожний [*Оні утак пушли к'ажда собі / куді ужі мали напраўлин'а на роботу //*]

«**Відати**» – знати [*Казали / шчо војна / а ја ни в'ідала //*]

«**Мадярщина**» – Угорщина [*Типір' ја мају документи з Мад'аричини //*]

Фіксуються у говірці лексичні елементи угорського походження :

«**Биру(о)вати**» – могти, бути здоровим / в силі [*Дужи ни бирују та многом пот'ір'ала // Та утак удразу робіу / шчо бирувау //*]

«**Битлиг'еми**» – учасники вертепу [*Типір на битлиг'еми прос'ат холошні //*]

«**Ф'анки**» – п'ончики [*Та там шчо було / голупці та ф'анки / тај хліп / тај гот'ово //*]

«**Бисаги**» – великі сумки, що носять на спині [*Та ја понесу п'јат' л'ітру мол'ока у бисагах із ж'онами //*]

«**Шор (мн. шорі)**» – ряд [*А утак ужі іс лушпін'асмо чістили лупін'а а саділа мама / таке гиј шорі-смо кл'али та у р'іпу //*]

«**Т'анджор**» – тарілка [*Там піли по погарч'икови гор'їуки і змітували в т'анджор гр'оші / як'іс' пара рубл'у //*]

«**Бігар'ь**» – п'алиця [*Даўно лиш стирч'али бігар'і //*]

«**М'усай**» – потрібно/м'усіти щось [*Робіти було м'усай / пом'али дис'саміј / дис' с'а најм'ало та так / шчо крутило с'а //*]

«**Шпор**» – гр'убка [*Ја би-м с'іс'і остолі забіла у шпор / би згор'іли на боли //*]

«**Тиглизувати**» – прасувати [*А в суб'оту уміју та потиглизују //*]

«**Тиглизу**» – праска [*Був тиглизу такіј на гр'ани / та туді м'ало гр'ани / та с тим поч'ін'у //*]

«**Дар'аба**» – кус'ок [*Тамисмо м'али хішк'у тај дар'аб'у зимл'і //*]

«**Куш**» - корз'іна [*Та набр'алисмо ј'ајец куш //*]

«**Бізуно**» – нап'евно [*А тот / сар'акун / ум'ер бізуно даўно //*]

«**Хос'ен**» – кор'исть [*А с того шчо за хос'ен / јак мин'е н'іхто ни познај'е //*]

«**Ш'уган**» – ніколи [*Ун н'іколи ш'уган мин'е ни зазв'ідувау //*]

«Гара́дичі» – сходи [А там ужи на **гара́дичѡх** пі́рит с'аишч' ён:иком та́мс'а сходи́ли //]

«Коша́рка» – кошик [От:акі́ ма́лам васі́л'ки як **кошаркі́** вилі́кі //]

«Бусуркúн» – чаклúн [А там у зворкí гор'í які́йс' д'íдо такі́ј ги́ бусуркúн //]

«Бирь» – дерев'яний міст [Та пириходи́ў дис' ту́ј **бир'** / бұла ги́ пруту́ Іва́на Грэгула дис' бұла **бир'** тогди́ //]

«Ря́нда» – ганчірка [а зві́р'хи **р'я́нду** хот' жаку́ //]

«Чи́жми» – гумові чоботи [Н'іч' ни хот'іў робі́ти / н'ічím занимáтис'а / ході́ў у вилі́ких **чи́жмах** / такі́х / и́чѡ коли́ јшоў у́лиц'оў та далéко го бұло чұти́ / ни пуднимáў нѡги //]

«Шла́йирь» – весільна фата/вуаль [Сва́д'бу ју́ј ма́ма ни учі́ніла та у **шлáјир'і** с'а ісфотограф'і́ровала //]

«Хосну́вати» – користувати(ся) [Зі́мл'у то́то / и́чѡ ми у Криву́ли **хосну́јимо** //]

«Шо́ўтор'» – шваґро [а је́го **шо́ўтор'** / жоні́ је́го брат рудни́ј буў у бандéтах //]

У лексиці села Водиця спостерігаємо також запозичення з німецької мови:

«Милдува́ти» – доповідати; melden [Тогди́ буў Грід'іл' Мі́тир / буў сикритáр' ун / а је́го шо́ўтор' / жоні́ је́го брат рудни́ј буў у бандéтах / та ни мош бұло јти **милдува́ти** / бо шо они́ / бо у них буў ув'і́риниј с'іл'сов'іт // //]

«Лу́фтувати(ся)» – прові́трити; lüften [Припrí ма́ло дві́р'і / бо ми у нѡги стұд'ін' // Хо́чи бис'а у́луфтувало //]

«Ганц» – повністю; ganz [Колі́ ужі́ пожині́лис'а і ус'ѡм ч'отир'ѡм ма́лам да́ти валі́ з дорѡшками / **ганц нові́ми** //]

Чимала кількість лексичних одиниць має російські форми - слова можуть бути спільнослов'янського погодження, але на відміну від російської не належать до літературної мови. Наведемо приклади:

«Паха́ти» – важко працювати [А ми **пахáли** ка́ждодн'ёўно / робі́ли у л'ісокомбінáт'і //]

«Сапо́жки» – чоботи [Та с тим с'а уд'іва́ли / ни бұло н'і сапо́шку / ај чіні́ли посто́лі //]

«Ус'ороу́но» – всерівно [Лиш ус'ороу́но бұло с чім жи́ти //]

«Самал'ѡт» – лігáк [То бұли со́рок чітвэ́ртого / и́чѡ так бұли с'уді́ самал'ѡти́ / так як пта́хи //]

«Гуд» – рік [Даўно ходілі лиш с'ім году у школу // *Ja tís'ac'a divjač:ót n'ijis'át' šeštoго гóда* //]

«Убóрка» – сезонні осінні роботи [Даўно ходілі на **убóрку** хл'ін заробл'áти / óс'ін'у//]

«Росчóт» – розрахúнок (зарплата) [Ви там договор'áжитис'а ш'ч'ос' / абí дава́ли **росч'óт** //]

«Ниудóбно» – незру́чно [А мин'í **ниудóбно** бра́ти грóшí //]

«Ко(а)вйóр» – кiлим [Joј бис víд'íла jakí máју там **ковйóри** ушит'í два //]

«Пúшка» – рушніця/пістóль [Пéршу жонóу / каза́ли / ш'чò Iván Vargá / сiјí Оли Коржyчкi н'án'о та вбиў jí лóжoў / íс **пyшки** / знајиши / ш'чò то лóжса / **пyшка** / ш'чò бирé у рyки с'а //]

«Напрímér» – наприклáд [Ja бим / **напр'ímér** / ни **об'íдила** н'íкóго //]

«Кúриця» – кúрка [Кúриц'у jakýс' / ци когyта / ци jaгн'а //]

«Болнiчний» – лiкарняний [Рас бyвим на **бол'ничнум** //]

«Дóужний» – повiнен [Máма тај н'án'о **дóужн'í** би т'áмити //]

«Спрýтатися» – сховáтися [Ja с'а **спр'áч** у / ти кажi / ш'чò н'а нимá дóма //]

«Чyстувати» – вiдчувáти [Ш'чòс' так **чyствоваў** / ш'чò го забирyт //]

«Жiзня» – життя [Taká бyла нáша **жiзн'а** //]

«Хiжа» – хáта [Пyјди Мар'íко та набирi ш'òс' íс **хiжi** та yниси гор'í //]

«Хiжка» – хатiнка [Ta там бyла ш'чi **хiжка** однá //]

«Шчитáтися» – рахувáтися [Ун с'а **ш'читáў** там робóчиј у л'íсокомбiнат'í //]

«Цéпочка» – намiсто [Рим'ín' такиј ширóкиј та наyпiрид'í **ципóчки** та пирстéн'í / тотó је yсисв'ítниј ч'олов'ík / торгóвец //]

«Пúжати» – лякáти [Л'yди дурн'í / одн'í дрyгих **пyжајут** / ш'чò то забирyт у калгóс //]

«Диржáти» – тримати, мáти господáрство [Тај ш'чòс' с'а туди **диржáло** //]

«Бомбiти» – бомбардувáти [Ja тогди спаў / коли јили самал'óти та коли **бомбiли** та скло упáло на мéни //]

«Устáтися» – залишитися [У Парáски оболóки упáли гет / ш'чò **устáлас'а** хiжса биз оболóкy //]

«Легкомислénна» – легковáжна [Бáба бyла такá **легкомислén:а** / ш'чò она ни л'убiла би бy пор'áдок пiрит хiжi / ај јама пiрит хiжi //]

«Бóлница» – лiкарня [Лижáвим дiвјат' мiс'ац'у у **бóлници** //]

«**Позвонóчник**» – спинний хребёт [I так упáла на мéни та тогди́ у мéни пирилóм сéмиј / вóс'миј **позвонóч'ник** і тр'асéније мóзга пéрвого / дрúгого стéпин'а //]

«**Óпшим**» – загалóм [**Опи́ім** у жовтн'і сóрок читвэ́ртого туј бомбíли //]

«**Чéриво**» – живiт [A сих твого тáта у́жа Мíтир розурвáло му **на чíривi** //]

«**Óчирiть**» – чéрга [**Óч'ир'it'** попáла на мéни клáсти вáтру / огiн' у туј пéч'ц'и малiн'куј //]

В говiрцi села Водиця зафіксуемо також запозичення з польської мови, хоча у порiвняннi з угорською чи румунською це невелика кiлькiсть:

«**Пáни молодiй**» – пол. наречéний [ўтак ужi н'а ўз'áли за стул тај **пáн'и молодóго** //]

«**Пáни молодá**» – наречéна [Та ужи збирáлас'а **пáн'и молодá** / збирáўс'а **пáн'и молодiј** / а кóло цéркви с'а там сходи́ли //]

«**Кiсто**» – тiсто у значеннi пирiг/торт [Хл'ip буў тај знáју/ шчó мáма мóја спиклá **кiсто** / сухé такé / шчó замiсиш / ростачáјиш / помáстиш го лéквар'ом та мáло ор'iхами притр'асéш / а ўтак дрúгу половiнку звiр'хи //]

«**Шóпа**» – сарáй [А ват' iдимó у **шóпу** на дрiва //]

«**Склеп**» – крамниця [У Шiјi буў **склеп** iз ону́чáми //]

«**Вiдiтся кóмусь**» – здаéться [Та ми с'а **вiдит** / шчóм у однi двiр'и зајшлá / а в дрúг'и ўјшлá //]

«**У(ў)браня**» – óдяг [Тај там бiла **ўбран'á** //]

«**Зáчати**» – почáти [Яким нушоў у пéнс'iју / зрáзу **зáч'ав-им** ходiти до цéркви тај придлóжили ми / абим ч'итáў з д'акáми у крилос'и //]

Лексичнi одиницi з румунської мови:

«**Гáздúство**» – господáрство [Н'án'а забрáли / судiли за **гáздúство** / за куркул'ство //]

«**Дiбря (мн. дибрi)**» – пáгорб [У **дéбри** на дрúги силó бiла брац'ка мoгiла //]

«**Трáйста**» – торбiна [Бо ни је так јак казáли / шо с'ати́ло би с'а н'ич'óго / ајбо до н'ич'óго **трáјсти** ни трéба / ај трéба бiло шос' робiти //]

«**Сарáка**» – бiдолáха (chudinka) [Онi **сарáкi** бiли у концлáгир'ах //]

«**Мáй**» – знóву [Ајбо прiјди **мáј** ос'ин' та хóчiс'а јти //]

«**Нанáшка**» – хрéсна мáти [Буў кум тај кума / **нанáшко** тај **нанáшка** / похристiли дитiнку //]

«**Нанáшко**» – хрéсний бáтько

«Грунь» – пагорб [Друг і мусли жити по грунях //]

«Піціко» – тріхи [Піцікосмо поїли і с тїмисмос'а зубрали та приїшли туї на свад'бу до пán'и молодого //]

«Ўдойчити» – вїховати [Тай Марїнум удоїчила шесту / доки ни пушла в садик //]

«Попіціцько» – по тріхи [Ан'и ни було н'їяких н'ї кїстїї / н'ї н'їч' у свїт'и бїлому ни було / лиш оден голубиц та мн'аса звїр'х'и голупц'у свїн'с'кого попїціц'ки таї фánки / ототó було //]

«Чурь» – хлїв [Та с'а жазали снóпи та клалос'а сушїти / би усхло / а утáк у чур' / а утáк на коубán та прáл'ником пїхáлисмо так / аби ускакували тотї зїрн'а //]

«Газдóваня» – господарювання [Она приїшла ў марту / а навїсн'и пушла та купїла порос'а / ужї маїи зан'ат'á / ужї маїи газдóван'а //]

«Сокотїтїся» – бїти оберéжним [Утáк ужї хлóпц'и сокотїлис'а т'їкали по хаїч'óх тудї //]

«Вáтра» – вóгнище, багáття [І там с'а боїмó / вáтра ни мала бїти / свїтла ни слóбудно би було //]

«Сокотїти» – випасáти велику рогату худобу [Та служїлисмо у л'удїї та сокотїли корóви / жáгн'ата //].

Лексичні одиниці з чеської та словацької мов:

«Каждоднєўно» – щодня [А ми пахáли каждодн'єўно / робїли у л'їсокомбїнат'и //]

«До(у)лў» – внизу [Туй долў / ди^e жигó стоїт гарáш //]

«Мáдяр» (мн. мадýри)» – угóрець [Мад'áри бїли тогдї //]

«Дóста» – дóсить [Дóста с'а ўстáли биз н'án'а //]

«Рóвінь» – рївнїна [Нашї л'уди жїли по гóрах / а жидїи на рóвини //]

«Óглашки» – оголошення про одруження в цєркві [Другїї дин' ісмо зиїшлиї на óглашки / но дáлисмо заїáви на óглашки ужї і до цєркви уклікали на óглашки як типїр ичїи клїч'ут //]

«Цїдўла (цїдулка)» – записка, папїр [Та то ус'ó же ўн'а на ц'їдўлоц'ї спїсано і тотó жа ужї знáју / колї ми трéба ич'ос' потворїти //]

«Звїдувати» – питати [А тáк-им ни звїдувала котрóго гóда //]

«Ягода» – сунїця/полуниця [Колї с'а жавїт Бóжа виснá / на жáгоди у чїтв'їр'ку та збирáти та у Солóтвину вєсти мад'áрум продáти / аби бїла копїка //]

«Губи» – шкідливі гриби [*А котр'ї було / шчо ни мали шчо їсти та їли кропіву та губи ус'акї / та тотї поумирали //*]

«Ніч» – нічого [*Нима н'ич'де робіти / нібого тај ми ни мали н'ичого / н'ич' у с'в'їт'ї / лиши такасмо жили //*]

«Горі» – вверху, нагорі [*На улици були та гор'ї коло Драгунá //*]

«Бубин» – барабан [*Тогді / колї бомби біли / Васіл'чик јшоу та у бубін бив //*]

«Розказ» – наказ [*Кáжи / Розкас / уд дівјат' ч'áсу / шчо би світла ни було і н'іхто на улици ни буу //*]

«Перст (мн. персти)» – палець / пальці [*Були так'ї пап'їрки завилік'ї / мау / отак'ї лиши задóг'ї / та тудá табаку с'їчину та перстами одноу рукоу закрутиу та куриу //*]

«Цігарь» – сигарета [*І с'їгар'ом л'уди ни мали прáва / аби їх вїтко уноч'ї //*]

«Казіти / показати (докон)» – 1) травмувати / (по)рánити [*А так побїло двох / тр'ох показїло / а остал'н'ї устáлис'а дóбри //*]; 2) поламати(ся) [*Млин ужи ни је робóчїј / казиу'с'а дауно ужи //*]

«Половичкї» – черевїки (polobotky) [*Та тогді с'а јавїли полотн'ан'ї полович'кї //*]

«Уддátися» – вийти заміж (про жінку) [*Та аш попáдут по пáр'ї та знáч'ит уд:áмс'а тогді //*]

«Душа (душка)» – кáмера (пнеумáтика) [*Но а она убуји постóли тотї з душ'ї та она на помóс'т'ї јзрáји //*]

«Горнец» – каструля [*А горнец іс кипјаткóм на шпóр'ї гор'áч'їј //*]

«Любїтися» – подóбатися [*Колї шчо'с' му с'а л'убит //*]

«Поть (наказ. сп)» – ходї [*Аш хóчиш та пот' груш'чїком до нас та ти бóдимо платїти сто ус'їмдис'ат' рубл'у //*]

Наведемо приклади і інших лексичних одиниць, фіксованих у водицькїй говірці:

«Ўдивитися» – (з)дивувáтися [*Адї Јур у Ўжгород'ї / лиши-їм с'а удивила //*]

«Друбинькїй» – дрібненькїй [*А сам'ї-смо їли друбїн'којї тојї порос'áчојї //*]

«Жид» – єврєй [*Жидї мали магазїни / котрїј мау //*]

«Жидуськїй» – єврєйськїй [*Твојї однојї нїтки жидус'којї ми ни трéба //*]

«Жидука» – єврєйка [*Там тојши жїла Нéха одна / сабука була / жидука / дујши фáјно знáла шїти //*]

«Відати» – знати [Казали / шчо војна / а ја ни в'ідала //]

«Кончати» – закінчувати [Ни старалис'а так як типір кончати
одинац'ат'і класи//]

«Роді» – рідичі [Бо роді були / брат буў / ујко //]

«Стóїти» – вартувати/кóштувати [Та ја за тотó кáжу / шчо с'іс'á мóлот' ни
знáјут / шчо стóјит војна / бо они вóјни ни зазнáли //]

«У(ў)бувати» – взувати [А коли је / ни дај Бох / вóјна / нимá н'і шчо їсти / н'і
шчо носіти / н'і шчо ўбувати //]

«Обув» – взуття [Та они ми ни мóжут купіти якúс' інчú обуў //]

«Оп'ят» – зно́ву [Онјат-им ходіў доў с'óмого клáсу //]

«Няньо» – батько [А н'án'а ўтáк забрали ў т'ур'му //]

«Ві́нци» – звідси [С Стрímби тај ві́ц'і бу́ли //]

«Піхати» – біти [Бу́ли там такі́ шо пíхали // Водá тим пíхала та оно с'а
збило ку́л'ко трéба //]

«Айбо́» – але [Ајбо́ до н'ічóго трајсти ни трéба //]

«Низгодя́» – щось (у негативному значенні) [А туј ш'ч'о у сéму тупікóви је /
јакé низгод'á туј је / нимá н'іјакојі //]

«Гі́я» – потрі́бно [А ўтак пуд вéчур мај пускáти г'і́я корóви //]

«Бурш» – бiльше [Ни знáју ш'ч'о бурш казáти //]

«Упрятатися» – назбирáтися [За нивилі́киј ч'ас / прўјди гут / два та мај
дру́г'і запару́ју / мај іш'ч'е с'а упр'áчи мај то / то //]

«Холо́шні» – штані = шаровáри (елемент водицького святкового одягу)

«Захарі́ти» – забрáти [Онi іх із учі́лиш'ч'а захарі́ли / забрали //]

«Звур» – рiв [Ш'ч'о як коли́ жиду́ забрали та як т'іка́ли / сарáкi / по
зворáх //]

«Сорохмáн» – сиротá [Абi мин'і с'а ўстáли сорохмані́ кру́гл'і у хiжи //]

«Крúглий сорохмáн» – сiрота повна – без обох батькiв

«Кiвати» – торкáти, брáти щось [I ми ни кiвали н'ігда //]

«Вать» – або [Сесé силó с'уди / туј ни бу́ло лишiн' чóтири ват' пјат' хиш //]

«Помашчéний» – пофарбóваний

«Лóжа» – рушнiця [Пéриу жону́ / казáли / шчо Івáн Варá / сiјi Оли
Коржучки н'án'о та вбиў јi лóжоў / із пушки / знáјиш / шо то лóжа / Пушка / шчо
бирé у рúки с'а //]

«Онучі» – шматок тканини, яким обмотують ноги перед взуванням [У постолах ходили та **унучі** воўн'ан'і //]

«Цундрі» – одяг, речі [Так даўно було / шчо шукали / а пán'і молодá с'а запр'ачи / запр'ачут јі дис' туди' / у **цундрі** јакіс' там //]

«Свіньський» – свинячий [Тај мójи шчи дис' кусочок мн'áса **свін'с'кого** на јакіхос' гóлуц'ах //]

«Свátанки» – заручини [Та там тобí бíли тотí **свátанки** //]

«Сватáч» – виконує роль старости на заручинах [Та ўтак сватáч' / котрiј знаји дóбри брихáти та прiјди / та ўтак тот **сватáч'** шукаје пán'і молоду' //]

«Засвátатися» – заручитися [Колí с'а д'íўка **засвátаји** / она ужи **розвiта** ни мáје до цёркви ходiти //]

«Розвiта» – про жiнку, котра ходить до церкви без хустки на голові.

«Не слóбудно» – не можна, забороняється [**Ни слóбудно** до цёркви јти розвiтуј / ан'i **друшчiти** н'iгде //]

«Дружчити» – бути подругою нареченої на весiллі.

«Ширiнка» – хустка [Ни мош iтi до цёркви / лиш у **ширiнци'** //]

«Вирь» – звёрху [**Вир'** гóлуцiку було мáло мн'áса поклáдиногo //]

«Поклáсти за стул» – запросити до стóлу [То јакóс' нас **поклáли за стул** та дáли јакýс' **јéшниц'у** такý //]

«Йграти (*перен*)» – веселитися (на весiллі) [А они **јграти / јграти / танц'овáли** //]

«Змiтувати» – скидувати [Там пiли по погáрчiкови гор'iўки i **змiтували** в тáнджор грóшi / јакiс' пáра рубл'ý //]

«Цорконiти» – дзвенiти [Там було мójи пáра рублику тај копiки **цоркон'iли** //]

«Удсвaдбувáти» – провести весiлля [I тáки-смо **утсвaд'бувáли** нуч' та ј ус'ó / та там мáјеш свáд'бу //]

«Лéкварь» – повiдло [Мáма моја спиклá к'iсто / сухé такé / шчо замiсиш / розтáчáјиш / помáстиш го **лéквар'ом** та мáло ор'iхами **притр'асéи** //]

«Набúтися» – насолодитися життjам [Н'iч-им с'а ни **набула** / шчо бим подумáла собi / Ага / ја ўжi с'а нажiла / набула //]

«Вiтти» – звiдти [**Вiт:и** го ўкопали та у брáц'ку могiлу завéзли //]

«Потворiти» – молiтися [Та то ус'ó је ўн'а на **ц'iдýлоц':i** спiсано i тотó ја ўжi знају / колi ми трéба шчóс' потворiти //]

«**Пінзія**» – пенсія [Ни було кому / н'ан'а ни було / **пінз'її** ни було / грóшиј ни було / жиј як хóчиш //]

«**Копіка**» – грóші [Щò продаш дис' куриц'у жиду́м ци якéс' јаїцé продаш та ма́јиш **коп'іку** //]

«**Милај**» – кукурúдза [С'їјали-смо пишини́ц'у / овéс / **милáј** / **р'іпу**-смо **клáли** / та с то́го-смо жи́ли //]

«**Ріпа, класти ріпу**» – карто́пля, садіти карто́плю

«**Угај**» – завжді [Бу́ла Д'ачиха / прои́чѐн:а би / тај Флóриха / тоті бабі ходіли **угáј** на базáр / кáжду сéриду //]

«**Навпéрид**» – сперéду [Два л'ітри **наўпéрит** / а три з:áду / та т:о ма́ју прода́ти //]

«**Помижі**» – поміж [Та **помижі** нарóт пу́ду за́гнина / Так / и́чò ни мóжиш у́јти н'ігдé / лиш **помижі** нарóдови / **помижі** нóги / та так с'а покáжиш там гор'і пут прила́ўком //]

«**Спірит**» – пéред [Та утáк утч́йн'ат ми д'іді такé д'іро́чку та с'а покáжу **спірит** прода́ўц'áми та даду́т ми бухáнку хл'іба / та спу́и́чус'а долу́ **помижі** тот нарóт та мај до́ма //]

«**Гурько**» – ѓрко/вáжко [Та так якóс' ми даду́т **гур'ко** тот хл'іп //]

«**Óтпуск**» – хра́мове свято [А хл'іп коли́ ут'ігáјут / а нарóду так як у цéркви коли́ дис' вилікиј **óтпуск** //]

«**Христ'яни**» – христ'я́ни [Та там ужі́ **христ'яни** / сарáкї / стар'і такі́ **ка́жут** //]

«**Дітвак**» – дити́на [Да́јти д'ітвaкóви сéму хл'іп / бо заду́шити јі набóли //]

«**Усістися**» – заспоко́їтися [Но та утáк удрáзу / удрáзу як с'а ус'іли **рус'кї** / то ужі́ пушили́ **калгóзи** //]

«**Сушини́ці**» – сухофрúкти [Тај поклáла ми ма́ло **сушини́ц'** та слив / тај чирши́йн' суше́них //]

«**Сéрбанка**» – суп [А з р'іпки нај собі́ уч́инит **сéрбаноч́ку** //]

«**Їнче**» – і́нше [Дај јуј сисé / нај із сéго уч'́инит кампóт / а з р'іпки нај собі́ уч́инит **сéрбаноч́ку** / јака б́уди за густá / бо нимá **їнчого** / и́чò да́ти //]

«**Пóпри**» – бі́ля [Там був млин / ди жи́је А́нна Вас'кóва / лиш **пóпри** во́ду //]

«**Млину́ка**» – мі́сце, де знахóдиться млин [Там бу́ла **млину́ка** / ј титі́р' **ка́жут млину́ка** //]

«**Жидва́**» – євреї (нег. кон) [Такé лиш и́чòс' та тотó лиш **жидва́м** //]

«Саму́кіша» – кефір [А ма́ма в го́лод'і уч'ї́нит сир із мо́лока соло́ткого та́ј саму́кіши / чї́нит сир / удогрі́їє //]

«Тока́на» – мамалі́га

«Лу́піння» – лушпіння [А ута́к ужі́ іс лушпін'а-смо ч'ї́стили лу́пін'а та саді́ла ма́ма / таке гу́ї шори́-смо кла́ли та у р'ї́пу //]

«До́ту» – до того ча́су [А до́ту бу́ла тиши́на така́ / шчо́ пта́хи мо́гли лит'ї́ти та ни ч'у́ти бу́ло //]

«Бу́ти на сво́му місці́» – правильно, так як годиться [А Рос'ї́ја бу́ла тогди́ на сво́му місці́ / ни гу́ї типі́р //]

«Обходи́ти (кого́сь)» – піклува́тися про ко́гось [А то́т кал'ї́ка і само́го го г'ї́ја обходи́ти //]

«Роздо́робишчи́» – роздо́ріжжя [Хло́пці́ тї́жки / де типі́р'ки Зи́лений Га́ї / та на с'ум ро́здо́робишчо́ви / там сто́јали хло́пці́ //]

«Прита́нати» – відрі́зати [Л'ко́ви у́ха прі́т'ало та́ј кл'ї́паў / шчо́ пирипу́див'а //]

«Шка́лка» – ска́лка [Нико́рич'о́ви урва́ло ма́ло но́ги с'уді́ дис' шка́лка то́та́ / јако́с' так убо́ли //]

«Убо́ли» – (конт) здається

«Во́лохи» – ро́муні [Ану́ш диві́с'а у тили́вїзор'і / ко́лі гра́јут во́лохи у ка́пці'ох та́ј ма́јут то́ті во́локи //]

«Ка́пці́» – в'язані шкарпе́тки

«Усі́стися» – заті́хнути/переста́ти/заспоко́їтися [А ута́к удрáзу ја́кс'а ус'ї́ла во́їна́ / та ута́к ужі́ заї́шли́ рус'кї́ //]

«Ла́гові́» – лако́вані [То́то таке́ бу́ло ја́к типі́р' ла́говї́ // Таку́ ма́ли титу́лу //]

«Тигу́ла» – авторитет

«Карапа́ня» – диті́на (пестл) [Ма́р'ї́ка бу́ла ста́ра / а ја́ ш'ч'и́ мо́лода́ карапа́н'а //]

«Пому́ст» – підло́га

«Гу́мій» – гу́ма [А то́то ніч' ни́ јде́ по по́мо́ст'і / пу́сту́л то́т / бо́ гу́мї́ / ни су́чис'а ніч' //]

«Сука́тися / ча́катися» – те́ртися

«**Пісок**» – 1) носочок (špička) [Та коли с'а тим **піском** за́пниши дис' та **п'ю́диши сун' голово́у** / та **и́чо́ ну́ ај** / ни рас тај ни двічі ривучі у́ду //]; 2) рот [Та коли го ни у́да́рит у **пісок** іс злóсти //]

«**Забі́ти**» – засу́нути/сховати/поставити кудись [Ja бим с'іс'і **посто́лі забі́ла** у шпор / би згор'іли на бо́ли //]

«**Фідришки / чі́пки / ро́йти**» – бахрома́ [Бу́ли сорочкі́ **ткан'и** / памуто́ві та ла́йбличо́к з **фидришка́ми** **такіми** // А ја плéту **чі́пки** / а хаз'а́йка јде та прода́је на базáр //]

«**Лáйблик / лáйбличок (дем)**» – ко́жух [Та **пові́р'** сорочкі́ **тот ла́йбличо́к** та **плат** //]

«**Нау́ворот**» – наві́ворот [Прості́н'киј **плат** та на **ка́ждиј** дин'-смо носі́ли **нау́ворот** //]

«**Грань**» – вуглі́нки [Бу́у тиглизу́ **такіј** на **грані́** та туди́ **ма́ло** **грані** //]

«**Блу́зик (дем.)**» – блу́за [А у нас **блу́зики** / **плати** / **ка́пц'и-м** **ма́ла** тај **полович'к'и́** **ци** **яка́** **б'да́** / **ци** **кало́ші** / **чорт** **зна́ји** **яка́** **бо́ла** на **нога́х** //]

«**Казкува́ти**» – бесі́дувати [Бу́дим **казкува́ти** //]

«**Маржі́на**» – велика рогата худоба [А за **гро́ші** **продáли** **яку́с'** **маржі́ну** / **свин'у́** **яку́с'** та **такі** **гро́ші** **ма́ли** //]

«**За́дарь**» – безкоштóвно [Та **ц'і́ли** **л'і́то** **туди́** **тре́ба** **бу́ло** за **коро́ву** **удробі́ти** **за́дар'** **ус'о́** **л'і́то** //]

«**Шка́рпа**» – прі́рва [Аді́ с'уді́ у **шка́рп'і** **бу́ла** **то́лока** **на́ша** //]

«**Фі́номство**» – ро́зкіш [Ни **бу́ло** **яко́гос'** **ф'і́номства** та **добра́** //]

«**За́хопити**» – заста́ти когось [Ч'éху **и́чи** ја **за́хопила** / **туј** **бу́ли** //]

«**Навхте́ма**» – наза́вжди [А **котре́** **ужі́** **у́ста́лос'а** **навхте́ма** //]

«**Тривати**» – важко жи́ти / пережи́вати [Та **та́м-исмо** **тривали** **як** **тривали** //]

«**Коре́ла**» – (прям.) хвороба (холера), (перен.) біда́ [Н'і **яко́жі** **коре́ли** **ни** **бу́ло** / **глуха́** **темна́** **ха́иш'а** //]

«**Ха́ща**» – ліс

«**Муче́ниє**» – му́ки [Joј / **які́** **т'ашкі́** **муче́није** **бу́ли** у **т:и** **годи́** //]

«**Толковáти**» – по́яснювати [Тоті́ **говора́т** та **толку́јут** / **и́ч'јни** **гра́мотниј** та **такі́ј** //]

«**Тісно́та**» – бі́дність [Бу́ло **у́с'а́кого** / **і** **го́луду** / **і** **т'існо́та** / **і** **робо́ти** **ни** **бу́ло** //]

- «Клопоніти» – морочити [*Ни клопоні ми тул'ко зóлу //*]
- «Закалімити» – додатково заробити [*Закалімиш páру коп'їжок та їдеш та кўпиш кан'їстру биндз'їну //*]
- «Порáз» – інколи [*Порáс пушли заробіли / порáс прижили н'ї с чим //*]
- «Чўдно» – дївно [*Ми ти такї бїлєти дамó / ш'чо ти чўдно бўди //*]
- «Любáска» – кохáнка [*Я вам ни л'убáска / і ја з вáми нїмају н'їч' //*]
- «Стрїшка» – вівця [*Ш'чó-смо мáли корóву тај якїс' двї / три стрїшки / та свин'у та с тими-смо жи́ли //*]
- «Спўза» – попіл [*Ули́ји на тоту́ спўзу / аби тотó ус'ó проходїло / аби с'а золи́ло там //*]
- «Метáти» – кидáти [*Та ужи коли́ с'а промóчит ус'ó / та тоту́ спўзу бирєш та мєчїш //*]
- «Крисáня» – капелюх [*У дружбїј лиши за крисáн'оў / аби знáти котрїј молодїј / котрїј дрўжба //*]
- «Ирщїня» – хрестїни
- «Говїти» – постїти [*Говїлос'а / се нимá слóў / ш'чо с'а ни говїло //*]
- «Говїня» – піст [*Гов'їлос'а ц'їлє гов'їн'а //*]
- «Трєбувати» – вимагáти [*Учитил'ї ни трєбували уд нас як'їс' у́жгороц'к'їј акцєнт //*]
- «Обистя́мити» – спантелїчити [*Обист'áмїло н'а де дорóга пр'амá //*]
- «Спаровáти / запаровáти» – завєсти домашнїх тварин [*Свїн'ї ужи спаровáла тај тилїц'у купїла //*]
- «Пирибачáти» – вибачáти [*Пирибачїти / бо ни бирўју та ни бўду ходїти тај готóво //*]
- «Забувáтися» – задивлятися / дивувáтися [*Нáш'чó / аби л'ўди забувáлис'а / ш'чó н'а т'їгајут у цєркви нипритóмногo //*]
- «Спирáти» – зупиня́ти [*Спирáју / стáти нимá прáва // Пушли / ни стáли / аби буў поговóриў ш'чос' //*]
- «Гїдрїкáти» – кричáти комусь у слїд [*Утáк другїј дин' буў пóхорон / а тотá Никорїч'ка хót'їла за мноў г'їдр'їкáти туж //*]
- «Ракáш» – кўпа [*Тогдї буў сов'єц'киј сојус / ус'ó ў ракашї бўло / і рўс'к'ї / ј румун'с'к'ї / і нáш'ї / і як'ї хоч'їши тогдї крутїлос'а //*]
- «(П)змальовáтися» – сфотографувáтися [*Ізмал'овáлас'а у шлáјур'ї //*]

У лексиці села Водиця зафіксовані явища синонімії та омонімії. Синоніми тут вживаються із семантичною чи стилістичною диференціацією, іноді набувають різних конотативних відтінків. Наприклад «потім» – *поту́м, пото́му, у́тáк/утáк, удра́зу* – [Пото́му жа с'а уста́ла із н'áн'ом // а **поту́м** жиў ма́ло у Води́ци // Ута́к други́й дин' буў по́хорон // Но та **у́тáк / удра́зу / удра́зу** / як с'а ус'іли ру́с'кї //]

«Робити» – чинити, діяти [Батьки шо **д'і́jali** // Стари́х забра́ли / молод'і́ / дурн'і шчо́ будут **д'і́jати** // А поту́м с'а на́жили л'уди здубн'і / вало́ушн'і та нараховáли / шчо́ трéба с':у малу́ обгороді́ти та **уч'ині́ти** вилі́ку / та так **учі́ніли** // **Чині́ли** таке ширóки^e сукно́ //]

«Одяга́тися» – у(ў)бирáтися, у(ў)діва́тися [Та с тим уч'ині́ли / та с тим с'а **уд'іва́ли** // Ма́ли то то / різи спи́ціáл'н'і / шчо́ **од'іва́ў** на себе та моли́ўс'а //]

«Одяг» – одéжа, у(ў)браня́, цундрі́, цуря́, ряндя́, шму́тки [Три б'і́л'і у бі́лу одéжу / два в'і́вч'ар'і́ так / як і типі́р' / ч'ириму́с'ки́ так од'і́ти́у одéжу ўсисв'і́тн'у // Тото при́шли́ так та збира́ј свої́ **шму́тки** / на вус та вéзли іх у Солотвино ци в Сигу́т // Дозвол'áли ім уз'áти ку́л'ко мош бу́ло на во́з'і шос' повéсти / якéс' **цур'а** та жі́дло та́ј на тому ус'о́ / бу́риши н'іч' абсол'у́тно // Так даўно́ бу́ло / шчо́ шука́ли / а пán'і молодá с'а за́пр'áчи / за́пр'áчут жі́ дис' туди́ у **цундрі́** як'іс' там // Та пові́р' сорóчки тот ла́јбличо́к та плат / та́ј там бу́ла **ўбран'а** //]

«Одягнений» – оді́тий, у(ў)бра́ний [Усе фа́јно **ўбран'і** ході́ли / ч'іст'і так'і́ / шчо́ ми з ні́ми сп'і́лкова́лис'а так як ма́ји бу́ти // **Од'і́т'і** так як типі́р' битлигéми //]

«Захарі́ти» – 1) *поприбирáти* [ўо́сини г'і́ја фа́јно **позаха́р'увати** ниві́ //] 2) *забра́ти когось кудись* [Оні́ іх із учі́лиши ч'а **захарі́ли** / забра́ли / но а у́тáк іх пу́стили //]

«Косі́ця» – 1) *кві́тка* [Бо жа ду́же фа́јн'і **косі́ц'і** зна́ла чі́ніти із пап'і́р'а //]; 2) *процес обдарування молодих на весіллі* [Та там ігра́ли на косі́ц'у // А они́ жéра́ли / жéра́ли / та́нц'ова́ли / там пі́ли по пога́рчикови гора́ўки і зм'і́тували в та́нджор грóш'і́ / то с'а називáла **косі́ц'а** //];

«Пирибу́ти» – 1) *прожити* (десь, у когось) *якийсь відрізок часу* [Коли н'áн'а забра́ли у т'ур'му́ / **пирибу́лам** у бра́та //]; 2) *пережити щось, якусь подію* [**Пирибу́ли-смо** во́јну //]

«Зді́бний» – вало́ушний, здубн'ий [А поту́м с'а на́жили л'уди **здубн'і** / **вало́ушн'і** та нараховáли / шчо́ трéба с':у малу́ обгороді́ти // Кобі́ лиш' трі́вали молод'о́ш / бо стар'і́ ужі́ ни **вало́ушн'і** //]

«Пілявий» – 1) *якісний* (про речі) / *роботячий* (про людину) [*Шкодова́ли піл'ави купіти та піл'ави шчо́с' поі́сти // Шчо́ було піл'ави / ус'о забра́ли із хі́жї // Ун буў ду́жи піл'ави́ чоловік / ус'а́чино знаў чині́ти //*]

«Бу́ти обере́жним» – *сокоті́тися, гатко́ватися* [*Ута́к ужі́ хло́пці́ сокоті́лис'а т'іка́ли по хаи́чо́х туди́ // Л'у́ди жи́лі та пі́ли / но джанда́ри гатко́валис'а / аби л'у́ди ни ви́д'іли / шчо́ они там ват' шчо́с' поі́сти //*]

«Завжди́» – *уга́й, усе* [*Тоти́ баби́ ході́ли уга́й на база́р / ка́жду се́риду // Усе фа́јно ўбра́н'і ході́ли //*]

«Безкошто́вно» – *запу́сто, за́дарь, безплатно* [*Та ца́ілі лі́то туди́ тре́ба бу́ло за коро́ву удробі́ти за́дар' // Ні́ч' запу́сто ни бу́ло / аш хот'і́вис ма́ти / му́сај бу́ло робі́ти // Жи́лі то́му б'і́дному на тре́тиј дин' Вилі́кодн'а ора́ти запу́сто / бис грóшиј / аби маў ізо́рано / аби маў соб'і́ посади́ти ніўку // У калго́зі му́сај бу́ло за бисплатно́ удробі́ти //*]

«Бук» – 1) *пáлка* [*Бу́ло нас чоти́ри / у одно́го зв'і́зда́ / а три з бу́ками / з звіно́чками //*]; 2) *сторона́* [*Пушла́м та тот бук у млин кру́пи змоло́ти / там бу́ла даўно́ млину́ка //*]

ВИСНОВКИ

Жива народна розмовна мова кожного народу в різних місцях свого поширення характеризується різними фонетичними, морфологічними, синтаксичними та лексичними рисами чи відмінностями. Відмінності ці і в кількісному, і в якісному відношеннях можуть бути різними, різне також і територіальне виявлення. Щодо територіального обсягу та глибини мовних розбіжностей місцевих різновидів мови, як зазначено в першому розділі, в діалектології вживаються такі основні поняття: *говірка*, *говір*, *діалект*, *діалектна група* чи (як традиційно у нас прийнято називати) *наріччя*. Зрозуміло також, що кожна мова характеризується своєю, властивою лише їй, системою діалектного групування, що з часом відбувається перерозподіл діалектних груп. Під час з'ясування одного із поставлених завдань – визначити проблеми діалектного членування української мови – ми дослідили, що її групування та класифікація здійснюється на основі одних і тих же діалектних рис, що є критеріями розрізнення між собою говірок, говорів чи наріч. Детальне групування говорів потребує регіональних лінгвістичних атласів, описів діалектних явищ, поглиблене дослідження діалектологічної лексики. А тому наукове групування їх має складну історію. Класичним вважається поділ, основу якого заклав К. Михальчук і який підтримує більшість сучасних діалектологів. За ним вирізняють три наріччя: *північне (поліське)*, *південно-західне* і *південно-східне*. Описуване нами діалектне мовлення с. Водиці належить до групи закарпатських говорів південно-західного наріччя. Закарпатський говір вважається одним з архаїчних говорів карпатської групи діалектів та характеризується збереженням давніх елементів фонетики, граматики, лексики та морфології. Оскільки Закарпаття перебувало тривалий час під владою різних країн, це не могло не відбитися також і на мові. Вагомий внесок у дослідження південно-карпатського говору нажить І. Панькевичу, який особисто здійснив не одну поїздку-експедицію у пошуках фактичного матеріалу. Діалектологічна праця І. Панькевича „Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей” і досі вважається основним джерелом інформації для фонетики та морфології південно-карпатських говорів.

Другий розділ присвячений дослідженню граматичних (морфологічних), фонетичних та лексичних особливостей говірки с.Водиця.

У морфології зокрема існують такі відмінності від літературної мови:

у дієслові: 1) існування форм давньоукраїнського перфекта із залишками особових форм дієслова *бути* в теперішньому часі і які водночас є показниками категорії особи: [*Колі-м увід'їла / ш'ч'о јдє ун р'ано // Та л'яблики тоті аж зат'амила-с // Малі́н'к'ї-смо були / за дрів'ами-смо ходили // Та туж д'є-сти јі запр'атали / де-сти д'їли //*];

2) залишки архаїчних форм дієслова *бути* в теперішньому часі для всіх осіб: [*Ја вам ни ј'ем л'уб'аска / і ја з ва́ми ни ма́ју н'їч' // Буў миж'ї ва́ми / лиш' г'їја нам подумати јак оні **сум** із ва́ми // Молоко́ на баз'ар' носіти / та малі́ни ш'ч'о дис' / ч'ирніц'ї колі **сум** // Ни мо́жу с'а нагада́ти **јак'-ис** із ним заја́заниј // Ви **јисте́** з німи родич'ї // А туж ш'ч'о у се́му туп'їку **је** / јакé низгод'а туж **је** / нима́ н'їјак'ї //*];

3) зворотні дієслова виступають із часткою *ся*, яка походить від зворотнього займенника. Може вживатися як у препозиції, так і в постпозиції. Між часткою та дієсловом можуть бути й інші слова: [*Ади Јур у Ужгород'ї / лиш-им-с'а удивила // Јој / јој / јак с'а мош ізнуш'ч'ати над л'уд'мі нивинова́тими // Гов'їлос'а // се нима сл'ов // ш'ч'о с'а ни гов'їло //*];

4) існування історичних (у сучасній літературній мові – позанормативні) форм інфінітива на *чи* у дієсловах з основою на *г, к*: *бічи, мочи, печи*: [*Ни було кому́ помоч'ї / би-м с'а пушла дал'ї уч'ити / би-м мала јак'ис' кусок хл'їба мај л'єгк'їј // За нивилік'їј ч'ас / пружди гут / два / та мај друг'ї запар'ују / мај иш'ч'е с'а упр'ач'ї //*];

5) стверділий [т] в дієсловах 3-ої ос. одн. та мн. теперішнього часу для I та II дієвідмін: [*Ци с'а л'їнујут јти у с'у улиц'у // Типі́р на битлиг'єми **пр'ос'ат** холош'н'ї // Роман Корнуту / туж долу / ди југо **стојит** тар'аш // **К'ажут** / нибого / ш'ч'о убиў јі / Божі сохрани́ // Хлопц'ї у Рахов'ї **ж'їјут** ми с'а **в'їдит** //*];

6) часте вживання дієприслівників: [*Ш'ч'ом мала б'їч'ї нап'рам'у / а ја аш поза гор'одиц' **б'їжуч'ї** напру́ту мами // Таке-смо / коли би / ни дај Божі / ходили **крадуч'ї** та јїх позабира́ли / ходили **ўбив'ајуч'ї** та јїх позабира́ли // Та ходили св'їч'ач'ї Гр'ад'їл'ї тоти //*];

в іменниках: 1) закінчення *-у, -ю* у родовому та знахідному відмінках множини іменників чоловічого роду: [*Ни було н'ї сапошк'у // Давно ходили лиш с'їм г'оду у школу // Т'ашко бу́ло дужі / У полку́ бу́ло дв'ї тис'ач'ї і п'ятсот ч'олов'їк п'їхотін'ц'у тих // Тилив'їзору ни бу́ло в тот ч'ас / н'ї рад'їо // Тото ўтак ўжи **жиду́** позабира́ли оні // Друг'ї дуставали по двац'ат' р'ат' **рубл'у** стип'єнд'їјі //*];

2) закінчення – **-ум (-юм)** у давального відмінку у іменників чоловічого роду в множині: [*Ш'ч'о продаш дис' к'уриц'' жид'ум / ци жакес' жаїце продаш та мајиш коп'іку // Коли с'а јавіт Божя висна / на јагоди у ч'итв'ір'ку / та збирати та у Солотвину в'ести мад'арум продати //*];

3) закінчення **-ови** у давальному відмінку чол. роду: *бр'атови, Іванови*: [*Л'кови уха пріт'ало тај кл'інав / ш'ч'о пирип'удивс'а // Утак сватач'ови давали рушник ушіваниј ци утканиј / јакиј ужи був // Семени / кажі свому лигин'ови Васил'ови би ни см'ішк'уваў псу //*];

4) кінцеве **р** у іменників зазвичай пом'якшується (*п'оварь, л'екварь*), в орудному відмінку закінчення буде **-ом**: [*Був-им пов'ар'ом оден р'ік // Пом'астиш го л'еквар'ом та м'ало ор'іхами притр'ас'еш // І с' ц'ігар'ом л'уди ни мали права / аби јіх вітко уноч'і //*];

5) флексія **-ом** у іменників чол. та сер. роду в орудному відмінку із закінченням на **л, н, к, ж**: [*Куркуль'ом го назвали // Було / ш'ч'о пријдут джанд'ари / нима кому бути пири'в'о'ч'иком // Се ун був лиг'ін'ом / а ј була д'і'укоў б'ід'ноў ми т'а ондич'ки // На бараках був склад мад'ар'с'к'иј із оруж'ійом //*];

6) закінчення – **ох** у іменників тзв. *pluralia tantum* в місцевому відмінку множини: [*Та нести на пл'еч'ох / на горбах два хл'іби // Утак ужи хлопці' сокотілис'а / т'ікалі по хаи'ч'ох туди // Наш'і дураки нап'јуц'а та х'од'ат јак даўно було в г'ат'ох //*];

7) закінчення **-оў** в орудному відмінку іменники І відміни жіночого роду із залежними від них прикметниками чи займенниками: [*Та тоў ложаоў убиў / нибого / Ш'іјіху // За хл'ібом ти г'іја було пујти / за бух'анкоў / аби-с хот'іла істи //*];

8) історичне закінчення **-и** виступає у м'якій та мішаній групах іменників першої і четвертої відміни (давальный і місцевий відмінки) та у родовому, давальному та місцевому відмінках іменників другої та третьої відмін: [*А сис' говорит / іде в кри'с'ани та кажи / ба ш'ч'о звонит / Іва / ч'исто хтос' ум'ер // А утак с'ів на кон'а та пушоў у Вапшу на го'р'і'ку злог'ени // Аби мин'і с'а ўстали сорохмані круглі у х'іжи // Ми жи́ли у площ'и / бо ни мали м'іста в сил'і // Та у д'ебри на друге сило була брац'ка могила // А так буриши ни знају / було ус'аки туді по сил'ови // Наш'і л'уди жи́ли по г'орах / а жиді на р'овини // Був тиглизу такиј на грані та туди мало гр'ани //*];

у **прикметниках**: 1) обидва ступені порівняння прикметників ототожнюються, утворюючи одну форму шляхом додавання слова ступеня **май** до

якісного прикметника: [*Ни було кому́ помоч'ї / би-м с'а пушла дал'ї уч'ити / би-м мала як'ис' кусок хл'їба ма́йлє́ккїй // Та то́ї р'їнки ми їли / а ма́йвїліч'ку-смо лі́шили на нас'їна // В одно́му жи́ли ма́йб'їдн'ї / у дру́гуму / ма́йбага́т'ї / ма́ли кон'ї сво́ї / коро́ўу / магази́н сву́й / торгова́ли проду́ктами / гор'ї́ўкоў //];*

2) фонетичні діалектні особливості відбилися на відмінкових закінченнях однини давального відмінка у прикметників жіночого роду, де замість **їй** завжди вживається **уй** (*домашнуй, великуй*): [*Та приїшла мамка / сара́ка / у ч'ужу́й форм'ї / у т'ашку́й // Тото́ мама бу́ла у форм'ї домашну́й / а сисе́ приїшла у т'урє́мну́й // Народи́в ја́ с'а у сил'анс'ку́й родин'ї у сил'ї Во́диц'а //];*

у займенниках: 1) особові займенники третьої особи однини та множини **він, вона, воно, вони** мають ненормативні з погляду сучасної української мови форми **ун, она, оно, они**: [*Ун с'а ш'ч'итав там робоч'їу у лісокомб'їнат'ї // Она́ тогди́ ни мо́гла / ни ма́ла де жи́ти // А они́ ни знали / шо́ они́ диржали́ їх бандє́тами //];*

2) архаїчні короткі форми знахідного відмінка особових займенників першої, другої та третьої особи однини **ня, тя, го, ї**: [*Уже́ як на́їшли н'а та ўтак ужи́ н'а ўз'али за сту́л та́ пан'ї молодого́ // Ун т'а хот'ї́у тогди́ уда́рити // У котрум го́ сил'ї хорони́ли / вит:и го́ ўкопали́ та́ у брац'ку́ моги́лу завє́зли // Да́јти д'їтвако́ви сему́ хл'їб / бо заду́шити́ жи́ набóли //];*

3) енклітичні форми **ми** (мені), **ти** (тобі), **му** (йому), **їуй** (їй) у давальному відмінку першої, другої та третьої особи однини: [*Ш'ч'о́ ј типі́р тотá гру́ша там је́ ми с'а ві́дит // Аш ти ўста́ниш'а / напиши́ пис'мо́ / ми ти́ будимо́ сла́ти по пара́ рубл'у // Они́ т:о поли́шали́ му́ / ни́ будут бра́ти то́ти подáрки / ш'ч'о́ му́ понє́сли //];*

4) вказівні займенники **цей, ця, це, ці** у говірці проявляються формами **сись, ся (сіся), се (сисе), ссі [с':ї] (сісі)**, а **той, та, то, ті** мають відповідники **тот, тота, тто [т:о] тото, тти [т:и] (тоти)**: [*Утак тот́ сватáч' шука́је пан'ї молоду́ / ужи́ куниц'у́ тому́ они́ ка́жут // Два́ лі́три наўпє́рит / а́ три з:áду / та́ тто́ ма́ју прода́ти // А тот́ / б'їзу́но / уви́д'ї́у / ш'ч'о́ сис'ї́ л'уди́ так'ї ўпíрт'ї / ш'ч'о́ лі́шили у́ сі́лу тото́ та́ їх вирну́ў та́ освободи́ў го́ з бирóва / із голо́ві // Сис' М'їгал' с при́года // Та́ так скоро́ се́ т'їка́је / проска́кује́ се́ жит'ї́е наше́ ту́ј // Ни́ зна́ју до ч'ого́ ду́јди́ сис' на́род // Бу́ла с'їс'а́ / ади́ с'їс'а́ Ол'га́ Пили́п'ївна́ Бо́ с'їс'ї́ / рус'к'ї́ (як ти́ каза́ти) бу́ли проти́вники ма́д'ари́ їм // Ја́ коли́ типі́р сїм мо́їм ка́жу //];*

Під час дослідження лексики мовців села ми виокремили значні запозичення із російської (*диржа́ти, пужа́ти, це́почка, хї́жа*), румунської (*газду́ство, ді́бря*,

ніціцько), чеської (звідувати, цідула, перст, бубин), словацької (нічь, горі, губи), польської (пані молодій, пані молодá, шóпа, убраня), німецької (танц, луфтувати, шлáер), що аж ніяк не є дивним у зв'язку із історичними обставинами, та власне лексику даної місцевості.

У фонетичній системі водицької говірки також спостерігаємо деякі особливості, як наприклад:

1) фонеми [у] на місці етимологічного [ō], українського [і] у іменниках, займенниках, дісловах та прислівниках. Наприклад: [**Муј** н'án'о зробиў млин дис' тріц'ат' дрúгого / тріц'ат' трéтого / дис' так // Ужи одинац'атиј гут як лжсїт // Та ужи дúмају ни **пўјду** / ајбо прїјди мај óс'ін' та хóчис'а јти // Баба бўла јігó тéта рудна тај нанáшка //];

2) фонема [у] замінює [і] також у прикметниках у Дав. від. одн. : [Шїјіс'ат' гóду **нашуј** свáт'бї // Та пријшлá мáмка / сарáка / у **чужуј** формі / у **т'ашкуј** //]

3) чергування фонем [і] < [о] : [Закінч'ивим сї'м клáсу / а дáл'і нáчалас'а **војнá** // Пушóв-им у Бичк'їў / ја жиў на квартїри у бáби / у сїјі прáбаби Јура Бирижника **жонї** //];

4) пом'якшена фонема [р] у будь-якій позиції : [**Тупїр'** вїтко на битлигéмах тотї стародáўн'і лáјблики та холóшн'і б'їл'ї // Помáстиш го **лэквар'ом** та мáло ор'їхами притр'асéш / а ўтак дрúгу половінку **звїр'хи** //];

5) на місці ненаголошеної фонем [е] з'являється фонема [и]: [Пајсикї жи́ли гор'ї коло аптéки ви́шнојі / тојі **диржáўнојі** / **ди** буў **Зилéниј** Гај / там жи́ли Пајсикї // **Минé** звáти Мар'їка // **Мин'ї** бўло віс'ім гóду // То бўло **вилїки** д'їло //];

6) префікс -у замінює нормативний префікс -в: [Та утáк **утчїн'ат** ми д'їдї такé д'їрочку // І на пóіст нас **утпрáвили** // Вїт.и го **ўкопали** та у брац'ку могїлу завéзли // І там **ўпили** пул'їтир гор'їўки //]

Як бачимо, водицька говірка має яскравий матеріал для дослідження тутешнього мовлення – сотні лексичних одиниць, які вражають своїм походженням, фреквенцією вживання та нетиповою для української мови сполучуваністю, яскраво виражені морфологічні та фонетичні особливості – і все це створює невід'ємну частинку карпатського колориту та української культури в цілому. Якщо мова – душа народу, то її потрібно досліджувати, щоб краще пізнати самих себе та свою історію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Атлас української мови: в трьох томах.* Т. П. Волинь, Наддністрянщина, Закарпаття і суміжні землі. Київ: Наукова думка, 1988. 498с.
2. БЕВЗЕНКО, С. П. *Українська діалектологія.* Київ: Вища школа, 1980. 246с.
3. БИЧКО, З.М. *Перспективи взаємостосунків української літературної мови та діалектів.* Вісник Львівського університету. Серія філологічна. Випуск 34. – Частина 2. Львів, 2004. С. 116 – 121
4. ГАЛАЙ ОКСАНА. *Діалектна лексика як джерело офіційної урбанонімії (на матеріалі Закарпатської області).* Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Ужгород, 2008. С. 107 – 108
5. ГЛІБЧУК, Н. М. *Говірки південно-західного наріччя української мови.* Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2000. 155с.
6. ГРИЦЕНКО, П. Ю. *Ареальне варіювання лексики.* Київ: Наукова думка, 1990. 268с.
7. ГРИЦЕНКО, П. Ю. *Діалектологія.* Київ: Українська енциклопедія, 2000. С. 138 – 139
8. ДЗЕНДЗЕЛІВСЬКИЙ, Й. *Іван Панькевич як діалектолог.* Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. Т. 4. – Кн. 1. Пряшів, 1969. С. 167-209
9. ДЗЕНДЗЕЛІВСЬКИЙ, Й. *Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської УРСР. Лексика. Ч. I – III.* Ужгород, 1958-1993. С. 125-230
10. ДЗЕНДЗЕЛІВСЬКИЙ, Й. *Українсько-західнослов'янські лексичні паралелі.* Київ, 1969. С. 65-142
11. *Енциклопедія Українознавства. В 10 т. / Гол. ред. В.Кубійович.* Париж; Нью-Йорк: Молоде Життя, 1954 –1989. 4016 с
12. *Історія міст і сіл УРСР: в шести томах. Закарпатська область.* Київ: Головна редакція української радянської енциклопедії, 1969. 812с.
13. ЖИЛКО, Ф. Т. *Нариси з діалектології української мови.* Київ: Радянська школа, 1966. 308с.

14. ЗАКРЕВСЬКА, Я. В. *Крізь призму лінгвістичної географії. Пам'ятки України: історія та культура*. Київ: Наукова думка, 2002. С. 24 – 28
15. ЛЕСЮК, М. П. *Мовний світ сучасного галицького села*. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2008. 328с.
16. МАТВІЯС, І. Г. *Діалектна основа лексики і фразеології в українській літературній мові*. Київ: Мовознавство, 2007. С. 23 – 27
17. МАТВІЯС, І. Г. *Засади української діалектології*. Київ: Мовознавство, 2000. С. 3 – 9
18. МАТВІЯС, І. Г. *Проблема визначення українських наріч*. Київ: Мовознавство, 2001. С. 13 – 17
19. НІМЧУК, В. В. *Словотвір прийменників у закарпатських говірках. Українська діалектна морфологія*. Київ, 1969. С. 71-81.
20. САБАДОШ, І. *Склад мадяризмів та використання їх у сучасній українській закарпатській говірці*. In: БАРАНЬ, Є. – ЧЕРНИЧКО С., ред. *Українсько-угорські міжмовні контакти: минуле і сучасність. Матеріали міжнародної наукової конференції. / Az ukrán-magyar nyelvi kapcsolatok múltja és jelene. Nemzetközi tudományos konferencia előadásai*. Ужгород, 2014. С. 6 – 14
21. ПАНЬКЕВИЧ, І. *Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей*. Прага, 1938. 550с.
22. ПУКМАН НАДІЯ. *Село над Апищею*. Ужгород: Ліра, 2006. 44с.
23. ХОМ'ЯК, І. М. *Взаємодія літературної мови і діалектології*. Львів: Дивослово, 2000. С. 12 – 14
24. ЧИКУТ, В. *Внесок Івана Панькевича в розвиток діалектологічної науки на Закарпатті / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції „Внесок вчених Карпатського регіону у світовий розвиток науки, культури, суспільства”*. Хуст, 2006. С. 204-208.
25. BĚLIČ, J.. *Nástin české dialektologie: vysokošk. učebnice*. Praha: SPN, 1972. Vysokoškolské učebnice. S. 165-180
26. KOPEČNÝ, F. *Základní všeslovenská slovní zásoba*. Praha : Academia, 1981. 483s.
27. REJZEK, J. *Český etymologický slovník*, Praha 2001. 752s.

ЕЛЕКТРОННІ ДЖЕРЕЛА

История та сучасність села Водиця [онлайн]. [цит. 2016-02-21]. Доступно з http://voducja.blogspot.cz/2014/11/blog-post_26.html

НІМЧУК, В. В. *Закарпатський говір* [онлайн]. [цит. 2016-03-14]. Доступно з <http://izbornyk.org.ua/ukrmova/um162.htm>

Орфографический словарь Русского языка [online]. цит. 2017-03-28]. Доступно з <http://alfavit.dljavseh.ru/>

Dialektologie přednáška [online]. [cit. 2017-04-02]. Dostupné z http://kcj13.upol.cz/zshml/dialektologie_prednaska.pdf

Internetová jazyková příručka [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z <http://prirucka.ujc.cas.cz/>

Langenscheidt Online Wörterbücher [online]. [cit. 2017-04-12]. Dostupné z <https://de.langenscheidt.com/>

LINGEA SLOVNÍKY [online]. [cit. 2017-04-06]. Dostupné z <https://slovniky.lingea.cz/rumunsko-cesky>

MAGYAR-ANGOL SZÓTÁR [online]. [cit. 2017-04-12]. Dostupné z <http://magyar-angol-szotar.hu/ukr%C3%A1n.html>

Slovník spisovného jazyka českého [online]. [cit. 2017-03-19]. Dostupné z <http://ssjc.ujc.cas.cz/>

Słownik języka polskiego [online]. [cit. 2017-04-12]. Dostupné z <http://sjp.pwn.pl/>

RESUMÉ

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo zanalyzovat fonetická, morfologická a lexikální specifika nářečí obce Vodycja, která se nachází v Zakarpatské oblasti na Ukrajině. Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí.

V teoretické části se zabývám vymezením pojmů dialektologie, nářečí a ukrajinský dialektový jazyk. Věnuji se také problematice klasifikace ukrajinských dialektů. Podrobně je zakarpatské nářečí popsáno I. Pankevycem, který provedl výzkum jihokarpatských nářečí. V této části uvádíme také stručný popis obce Vodycja, jenž je důležitý pro lepší porozumění specifik zkoumaného nářečí. Vodycja byla vybrána záměrně, jelikož výzkumem jejího nářečí se doposud nikdo nezabýval. Sekundárním důvodem je, že z dané obce pocházím. Geografická poloha a bohatá historická minulost Vodycje měla vliv na řeč místních obyvatel, která je jedinečným materiálem pro zkoumání.

Ve druhé kapitole je představen fonetický, morfologický a lexikální systém dialektu na základě materiálů, jež jsem sama pro účely práce opatřila. Pro získání nářečního materiálu byl podniknut terénní výzkum v obci Vodycja. V této práci jsou analyzovány nářeční promluvy 12 osob náležících do starší věkové kategorie. Zkoumaný vzorek byl volen tak, aby byly pokud možno zastoupeny všechny věkové kategorie. I přes toto kritérium bylo výrazně větší množství materiálu zaznamenáno od mluvčích starší generace. Sběr materiálu probíhal jednak formou řízeného rozhovoru s dotazovanými, jednak jako záznam spontánních a vzájemných rozhovorů mezi respondenty. Nářeční promluvy byly nahrávány na diktafon a přepsány pomocí fonetické nebo fonemické transkripce. Při rozhovorech s informanty byly využity následující okruhy: dějiny obce v různých obdobích, zejména za vlády Československa, Maďarska, Sovětského svazu a současné Ukrajiny; jejich život ve válečném a poválečném období (jedná se o období 2. světové války); Vodycja v době, kdy byla obydlena Židy; tradice a zvyky místních obyvatel. Většina mluvčích ochotně poskytovala souvislé nářeční projevy bez snah o jazykovou akomodaci, avšak vyskytli se i takoví, kteří měli zábrany při komunikaci v podmínkách terénního výzkumu, jež byly dané přítomností cizího člověka a nahráváním. Při zpracování nářečního materiálu jsem vycházela především z tradičních strukturalistických metod jazykového popisu.

V současné jazykovědě se pojem *dialektologie* definuje jako samostatná disciplína zabývající se studiem nářečí, jejich geografickou variabilitou a teritoriální diferenciací, historií jazykovo-teritoriálních jednotek/útvárů a jednotlivých jazykových jevů.

V ukrajinském jazyce, stejně tak jak i v jiných jazycích, dělíme dialekty na nářečí sociální a zeměpisná.

Mluvu, jejíž užití je v rámci jazykového společenství specifické pouze pro určitou sociální skupinu, nazýváme sociální nářečí neboli sociolekty. Jsou tvořeny nespisovnými jazykovými prostředky nejčastěji užívanými v uzavřené skupině lidí ať už profesního, zájmového či sociálního zaměření. Tyto nestrukturní útvary národního jazyka²¹ se opírají o stavbu některého z místních nářečí. K sociolektům patří níže charakterizované jazykové útvary.²²

1) Profesní mluva, jež v sobě zahrnuje nespisovné výrazy z různých pracovních odvětví, které pracovníci dané profese užívají mezi sebou, avšak lidem vykonávajícím jiná zaměstnání bývají mnohdy neznámé.

2) Slangem rozumíme mluvu zájmových skupin, kupříkladu studentský slang, myslivecký slang apod. Typická je pro něj záměrná transformace jazykových prostředků, často mezi ně patří expresivní výrazy.

3) Poslední ze skupiny sociálních dialektů je argot. Vzhledem k faktu, že disponuje jazykovými prostředky blízkými slangu, nebývá od něj někdy odlišován. Bývá označován jako „mluva deklasovaných živelů“, neboť jim hovořily zejména skupiny z okraje společnosti, například zloději, prostitutky apod.²³

Geografická nářečí jsou taková nářečí, jejichž použití se vztahuje pouze na určité geografické území.

Dialekt je nespisovná vrstva národního jazyka, která vzniká jeho regionální obměnou. Jazykové prostředky, jimiž je konkrétní nářečí tvořeno, slouží k dorozumívání pouze části národa, která se nachází v blízkém okolí jeho výskytu. Dialekt je užíván především v běžném denním styku. Každé nářečí je charakterizováno znaky, jež jsou společné pro celou jazykovou jednotku, k níž dané nářečí patří, a rovněž má určité specifické znaky, jimiž je vymezeno jako samostatný nářeční útvar. Nivelizací, tedy vyrovnáváním nářečních rozdílů, vznikají interdialekty či obecná nářečí.²⁴ „Interdialekty směřují ve svém vývoji k relativně jednotné celonárodní nespisovné mluvě, velmi blízké

²¹ Nestrukturní z důvodu chybějící vlastní gramatické stavby a z důvodu absence jádra slovní zásoby

²² BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie: vysokošk. učebnice*. Praha: SPN, 1972. Vysokoškolské učebnice.

²³ tamtéž, str. 165

²⁴ http://kcj3.upol.cz/zshml/dialektologie_prednaska.pdf

hovorové spisovné češtiny, se kterou do značné míry splývají. Hranice nářečního jevu označujeme termínem isoglosa.“²⁵

V první kapitole se věnujeme také problematice klasifikace ukrajinských dialektů. Rozlišujeme tedy tři druhy: *severní (polis'ké) nářečí* (Černihivská, Kyjivská, Žytomyrská, Rivnenská a Volynská oblasti), *jihozápadní nářečí* (Vinnycká, Ternopil'ská, Lvivská, Ivano-Frankivská, Černivecká a Zakarpatská oblast) a *jihovýchodní nářečí* (Poltavská oblast, Jižní Kyjiv a Střední Nadnirjanščyny), která jsou zároveň základem spisovné ukrajinštiny.

Dialekty Zakarpatí jsou klasifikovány jako součást jihozápadních ukrajinských nářečí. Většina dialektologů používá pojem jihokarpatská nářečí, který zavedl I. Paňkevyc.

Termín jihokarpatská nářečí používal pro všechny východoslovanské dialekty nacházející se na jih od hlavního hřebene Karpat na území tehdejší Podkarpatské Rusi a východního Slovenska, tedy včetně huculských nářečí v okrese Rachov. Zakarpatské neboli jihokarpatské nářečí je považováno za jedno z archaických nářečí jihozápadní skupiny dialektů.

Významná role ve výzkumu jihokarpatského nářečí patří dialektogovi I. Paňkevyci, který prováděl na území tehdejší Podkarpatské Rusi rozsáhlý terénní výzkum. I. Paňkevyc popsal fonetiku a morfologii jihokarpatských nářečí ve své fundamentální monografii *Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей*, která vyšla v Praze roku 1938. Dialektolog v práci shrnul výsledky svého výzkumu započatého v roce 1922, během něhož navštívil 179 obcí; spolu s materiálem získaným z jiných dialektologických a etnografických prací (Verchratského, Hnat'uka, Brocha, Víry a Bonkaló) zde Paňkevyc zpracoval „dialektologické zápisy z téměř 300 vesnic ze všech 520 rusínských vesnic“. Paňkevycova dialektologická monografie zůstává dodnes hlavním a nepřekonaným zdrojem informací o fonetice a morfologii jihokarpatských nářečí, zejména pokud jde o území dnešní Zakarpatské oblasti.

Neméně důležité jsou dialektologické výzkumy jihokarpatských nářečí I. Verchratského, O. Brocha, J. Dzendzelivského, S. Bevzenka, V. Nimčuka, H. Herovského.

V druhé kapitole je popsán fonetický, morfologický a lexikální systém nářečí obce Vodycja.

Z čistě fonetických jevů v nářečí obce Vodycja můžeme zmínit výskyt fonému [u] na místě etymologického [ō], v současné ukrajinštině [i]: *Тіл'а лупіли / тотó засихало /*

²⁵ tamtéž, str. 1

шкúра тотá / í с тóго Мóтриха / прои́чен:а би / знáла шíти постóли // Ужи одináц'атиј гум як лижíт // Кáждиј вéчур ми ни ночовáли дóма //

V morfologickém systému nacházíme následující změny. V nářečí se zachovala zastaralá forma staro-ukrajinského perfekta. U slovesa *být* zůstaly v přítomném čase osobní formy, které jsou zároveň indikátorem osoby. Došlo ke sloučení dvou komponentů staré kombinované formy (ходив єсм → ходивим, ходили єсьмо → ходи-лисмо). V minulém čase se tedy objevují koncovky **-m** (1. osoba sing.), **-s** (2. osoba sing.), **-smo** (1. osoba pl.), **-ste** (2. osoba pl), přičemž se tyto koncovky mohou přidávat k jakémukoli slovu. Například */Коли-м увидíла / шчó jde ун ráно // Лижáв-им дівжат' м'íс'ац'у у бóлници // Якишчó будиш казáти шчó-с нас вид'íть // Та лáжлики тотí аш зат'áмила-с // Ходíли-смо íс корóвами // Рáзн'í-смо роботí вичорáми робíли // Та туй де-сти jí запр'áтали / де-сти д'íли //*

Dalším zajímavým morfologickým jevem je používání archaických tvarů slovesa *být* v přítomném čase pro 1. osobu sing. **jem**, 2. os. sing. **jes**, 3. os. sing. a pl. **je**, 1. os. pl. **jesmo**, 2. os. pl. **jeste**: */Ja вам ни-јém л'убáска / í я з вáми ни мáју нíч' // Буў мижсú вáми / лии' гíја нам подóумати як онí сум íз вáми // Ни мóжу с'а нагадáти як јес íз ним зајáзаниј // Ви јуестé з нíми рóдичí // А туй шчó у сéму тупíкú је / јакé низгод'á туй је / нимá нíјакóји //*

Zvratná slovesa se pojí s částicí **s'a (ся)**, která pochází z osobních zvrtných zájmen. Zajímavé je to, že na rozdíl od spisovného ukrajinského jazyka, v nářečí obce Vodycja může být částice **s'a (ся)** jak v antepozici, tak i v postpozici. Také mezi slovesem a částicí se mohou vyskytovat i jiná slova. Stejně jako v češtině vždy částice **s'a** stojí na druhé pozici: */H'án'o с'а женíў / а ја с'а ўстáла самá // Так с'а жíло помáли / проживáлос'а // Та ја ужí кóло млина помáли / а ја с'а наўчíла / бо бóла-м самá / ни бóло комú / наўчíла-м-с'а // V minulém čase se částice **s'a (ся)** u zvrtných sloves vždy používá po osobním tvaru slovesa *být*: */Рóдила-м-с'а у сóрок пјáтум год'í // Пожинíли-смо-с'а у пјáјíс'ат' шéстум годú // /**

Ve zkoumaném nářečí jsou zafixované historické formy infinitivu s koncovkou – **čy (бічу, речу)**: */Ни бóло комú помочí / би-м-с'а пушлá дáл'í учíти // Шчó ја ти / кáжи мóжу помочí // А такé ни бóло с чóго íспичí // /*

Slovesa zakončena na **-t** u 3. os. sing. a pl. jsou vždy tvrdá, což je pro spisovný ukrajinský jazyk atypické: */Ци с'а л'íнујум јти у с'у ўлиц'у // Типíр на битлигéми прóс'ат холóшн'í // Л'уди стáнут слúхајум / повéрнут тудá / ни јдúт до цéркви //*

Co se týká substantiv, tak v N., G., A. maskulin pl. mají koncovku **-u**, což se liší od spisovné ukrajinštiny: /*Ни було н'і сапошкy // Даўно ходіли лiш с'ім збóду у шкóлу // З оболокy пáдало скло / У Парáски оболокi упáли гет / шчó устáла с'а хiжа бис оболокy // Сих ти знáла Пајсикy / Лáјба тaј Клáру //* V D. pl. u maskulin se vyskytuje koncovka **-ut**: /*Шчó продáш' дис' кyриц'е жидóум / ци якéс' jaiцé продáш' тa мáјши коп'iкy // Т'áшко бyло дyжш / бо i у сéби-смо хлóнци'ум варили тa годовáли //* V D. sing. u maskulin se nejčastěji vyskytuje koncovka **-ony** (*Ivápony, selóny*): /*А Никоричóви урвáло мáло нóги с'уди дис' // Дáјти д'итвaкóви сéму хл'ин //* Jelikož **r** v nářečí obce Vodycja je vždy měkké (póvar', lékvar'), tak v I. sing. bude koncovka **-om**: /*Бyв-им повáр'ом одén р'ик // Помáстиш' го лéквар'ом тa мáло ор'ixами притр'асéш //* V L. pl. se vyskytuje koncovka **-ox**: /*Тa нéсти на плéчóх / на горбáх два хл'iби // Утáк ужi хлóнци'и сокотiлис'f / т'икáли по хаишóх туди //*

U feminin v I. sing. se používá jen koncovka **-on** (rukov, pohov): /*Тa тоў лóжoў убиў / нибóго // Ходiли.смо об'i з Гл'áноў / систрoў //* Stejná koncovka proniká i do I. sg. adjektiv a zájmen: /*Пришoў из / за дн'a тa кáжш / шчó би-м хóт'iў из свóјоў бр'igáдоў //*

U adjektiv se stupňování tvoří pomocí slova **тај** pro komparativ. Pro superlativ se buď před slovem **тај** dodává adverbium šče (ještě) nebo dvakrát **тај**: /*Но на Вилiгдин' / вiдити бyло так / шчó л'ýди бyли б'iдн'i / бyли мајбагáт'i / шчó мáли волi / мáли свyж плух // Тај три б'iл'i ходiли / так'i мајвилiк'i нудрóстки //* Stejným způsobem se tvoří stupňování i u adverbii: /*С'ic'i жiли так мајб'iдно Пајсикi / диржáли кóн'i / лiш мајб'iдно жiли //*

Osobní zájmena 3. os. sing a pl. mají atypické formy z pohledu spisovné ukrajinštiny *vin – un, vona – ona, vono – ono, vony – ony*: /*Ун дустáў дрyгу грyпу // Она тогдi ни моглá / ни мáла де жiти // А они ни знáли //* V nářečí obce Vodycja se běžně užívají enklitické formy osobních zájmen (ja - n'a ty - t'a, un - ho, ona - ji): /*Ужi як најшлi н'a тa ўтáк ужi н'a ўз'али за стул // Ун т'a хóт'iў тогдi удáрити // Там напiсано тóчно де го похоронiли // Ни хвáл'у жi //* V D. sing. tyto osobní zájmena také mají enklitické formy: /*Ни гiжв ми ут тéби нiчóго // Та му кyл'a пушлá у шiўу // Ми ти бyдимо слáти //*

Ve druhé kapitole se věnujeme také lexikálnímu systému zkoumaného nářečí obce Vodycja. Ze získaného materiálu excerpujeme lexémy, které do nářečí pronikly ze spisovné ukrajinštiny a ruštiny, avšak jsou foneticky a významově rozlišné (*bl'údo, újko, trúдно, téta, poličýty, téta, odén*). Velký vliv na nářečí zkoumané obce měly nářečí

sousedních území, například rumunské (*gazdústvo, vátra, sokotyty, pic'ic'ko, nanáška*), maďarské (*garádyči, byrováty, šlájér, óbolok*), slovanské (*nič', húby*), české (*hor'í, húsli, búbyn, z'viduvaty*) a polské (*páni molodá, páni molodýj, šópa*). Během výzkumu byly také zaregistrovány i germanismy (*ganc, mylduváty, luftuváty*).

V rámci provedeného výzkumu, v němž jsem zkoumala fonetickou, morfologickou a lexikální stránku nářečí obce Vodycja, jsem dospěla k závěru, že by bylo vhodné se tomuto dialektu z hlediska jeho výjimečnosti věnovat i nadále, jelikož by dialektologii mohl další výzkum přinést cenné poznatky.

ANOTACE

Příjmení a jméno: Soyma Myroslava

Název katedry a fakulty: Katedra slavistiky, Filozofická fakulta

Název bakalářské práce: Fonetická, lexikální a morfologicko-syntaktická specifika nářečí obce Vodycja Zakarpatské oblasti

Počet titulů použité literatury: 37 (27 knih, 19 elektronických zdrojů)

Počet znaků: 111 565 (132 087 včetně mezer)

Bakalářská práce je věnována fonetické, morfologické a lexikální specifice nářečí obce Vodycja, která se nachází v Zakarpatské oblasti na Ukrajině. Materiálovým východiskem jsou nahrávky nářečních promluv a jejich transkripce, získané při vlastních terénních výzkumech, prováděných od roku 2015 v uvedené obci. Těžištěm práce je popis fonetického, morfologického a lexikálního systému nářečí obce Vodycja.

The bachelor thesis is devoted to the morphological, phonetic and lexical peculiarities of the village Vodytsia dialect. The basis are recordings of the dialectical speeches and their transcription, which were recorded during my own research in 2015 within the studied area. The aim of this work is a description of the phonetic, morphological and lexical system of the dialect.

Klíčová slova

dialektologie, jihokarpatská nářečí, fonetika, morfologie, lexikologie

Keywords

dialectology, Southern-Carpathian dialect, phonetics, morphology, lexicology